Postanvisningar 1866-1920

av Jan Billgren

Historik

År 1692 infördes förbud mot att skicka pengar i vanliga brev. Det var däremot tillåtet att skicka pengar i rekommenderade brev, men kom brevet bort ersattes avsändaren med högst 50 riksdaler. År 1812 infördes öppen rekommendation, vilket innebar att postkunden fick visa upp pengarna för posttjänstemannen och fick ett kvitto över innehållet i brevet. Brevet förseglades med både kundens och postkontorets sigill. Om ett sådant brev kom bort ersattes avsändaren med assuransbeloppet. Sluten rekommendation (som också infördes 1812) innebar helt enkelt att kunden lämnade ett tillslutet kuvert till posttjänstemannen. Avgifterna för dessa posttjänster var 16 respektive 12 skilling när frimärkena infördes i Sverige år 1855, vartill kom en kontantbetald assuransavgift vid öppen rekommendation av 1 skilling per 100 riksdaler.

Redan vid mitten av 1800-talet menade man att överföring av pengar med hjälp av postanvisning vore att föredra, framför allt ur stöldsynpunkt. Dessutom kunde sådana överföringar göras billigare, vilket borde avspegla sig i lägre avgifter. I Sverige motionerade den välkände bankmannen, riksdagsmannen m m A O Wallenberg om postanvisningar år 1854. Det kom emellertid att dröja till den 1 augusti 1866, innan postanvisningarna infördes i vårt land. Samtidigt infördes de i postutväxlingen med Danmark och Norge.

För postanvisningar använde man till att börja med vanliga kuvert eller brevomslag, på vilket man noterade "Härmed en postanvisning" och det belopp på vilket postanvisningen skulle ställas ut. Portot var 12 öre, vartill kom en kontant erlagd avgift på 20 till 60 öre, beroende på beloppets storlek.

År 1869 blev det möjligt att skicka postanvisningar till Nordtyska förbundet (från den 1 april) och till USA (från den 1 maj). Till

JAN BILLGREN är född år 1936. Universitetslektor i företagsekonomi i Lund. Ordförande i SSPD (Sällskapet för Svensk Posthistorisk Dokumentation) sedan 1985. Ledamot i SFF:s (Sveriges Filatelist-Förbund) styrelse åren 1984-1989. SFF:s representant i FIP:s (Fédération Internationale de Philatélie) posthistoriska kommission.

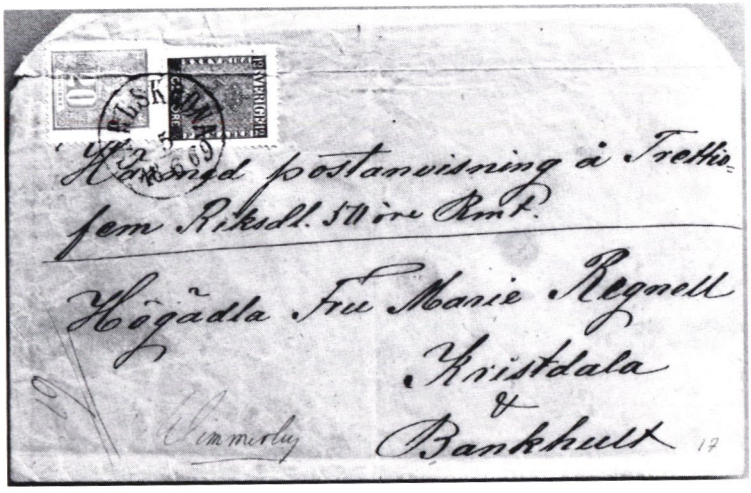

Inrikes postanvisningsbrev från tiden 24.3-30.6 1869, då frimärken för både brevet och postanvisningen skulle placeras på postanvisningsbrevet. Postanvisningsavgiften var 20 öre för belopp upp till 50 riksdaler vid denna tid, vartill kom ett enkelt brevporto.

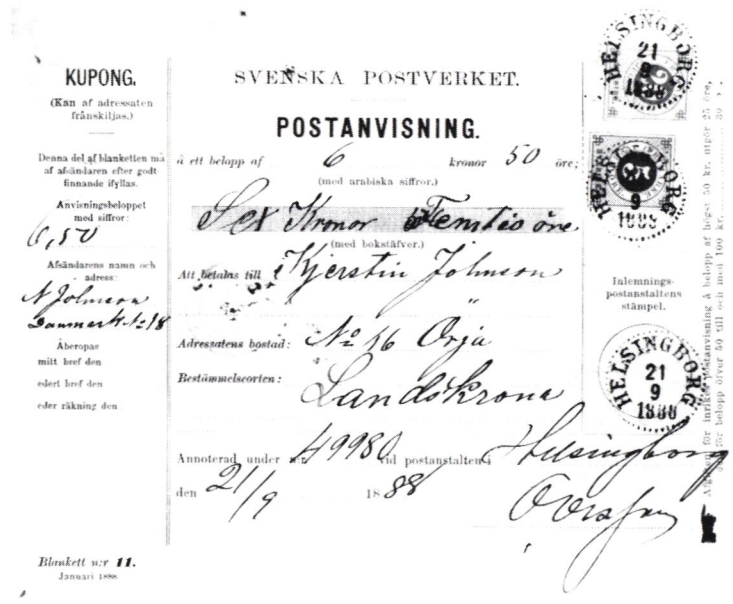

KUPONG.
(Kan af adressaten frånskiljas.)

Denna del af blanketten må af afsändaren efter godtfinnande ifyllas.

Anvisningsbeloppet med siffror: 6,50

Afsändarens namn och adress: N Johnson Danmark N:o 18

Åberopas mitt bref den
edert bref den
eder räkning den

SVENSKA POSTVERKET.

POSTANVISNING.

å ett belopp af 6 kronor 50 öre;
(med arabiska siffror.)
Sex Kronor Femtio öre
(med bokstäfver.)

Att betalas till Kjerstin Johnson

Adressatens bostad: No 16 Örja

Bestämmelseorten: Landskrona

Annoterad under nr 49980 vid postanstalten i Helsingborg den 21/9 1888

Ovrsjön

Inlemnings-postanstaltens stämpel.

Afgiften för inrikes postanvisning å belopp af högst 50 kr. utgör 25 öre, och för belopp öfver 50 till och med 100 kr. ..... 30 »

Blankett n:r 11.
Januari 1888.

En postanvisning

till Kjerstin Johnson – No 16 Örja

från Helsingborg, der afstämplad den 21/9

och försedd med n:r 49980 samt lydande å 6 kr. 50 öre, har ankommit till härvarande postanstalt, der beloppet finnes att, mot qvitto i behörig ordning, uttaga inom fjorton dagar härefter.

Örja den 22/9 Kjersti Johnson

Olive Johnson

(Blankett n:r 170.)
December 1879.

Avi om en postanvisning (blankett nr 170 december 1872) med tillhörande postanvisning, utfärdad av postkontoret i Landskrona år 1888. Denna blankett var egentligen avsedd för ångbåtspostexpeditioner men användes också av lantbrevbärare då adressaten inte anträffades. Anvisningsbeloppet är utkvitterat på avin, inte på postanvisningen.

övriga länder blev detta möjligt först sedan postanvisningsavtalet undertecknats i samband med Världspostkongressen i Paris år 1878 (i kraft den 1 april 1879).

Postanvisningsblanketter infördes den 1 juli 1869. De hade bara text på svenska, fastän de kunde användas också internationellt. Efter några år utkom särskilda internationella postanvisningar med både svensk och fransk text. Dessa fick blankettnummer 10 medan den inhemska blanketten betecknades med nr 11.

Under åren fram till 1920 infördes efterhand nya former av postanvisningar: tidningspostanvisningar kom 1880, telegrampostanvisningar 1892, skattepostanvisningar 1908 och inkasseringspostanvisningar 1909.

Slutligen kan nämnas att postgirot infördes den 1 januari 1925. Postgirots tjänster kom med tiden att i stor utsträckning ersätta

postanvisningen som betalningsöverföringsmedel.

Inrikes postanvisningar

Som nämnts inledningsvis infördes postanvisningsblanketter den 1 juli 1869. Efter denna tidpunkt var det inte längre tillåtet med postanvisningsbrev.

Avgifterna för postanvisningarna betalades från början kontant (utöver portot för själva brevet) men skulle från den 24 mars 1869 erläggas med frimärken på postanvisningsbrevet. Denna princip frångicks dock redan den 1 juli, då postanvisningsblanketterna infördes. Inrikes postanvisningar skulle frankeras med frimärken för antingen 25 öre (för belopp upp till 50 riksdaler) eller med 33 öre (mellan 50 och 100 riksdaler).

Bestämmelserna om hur postanvisningar skulle behandlas av posttjänstemän och allmänhet återfinns främst i de allmänna poststadgorna vilka utkom med stor regelbundenhet mellan åren 1872 och 1918. Vid två tillfällen utkom särskilda postanvisningsreglementen, nämligen 1894 och 1900.

Från början kunde enbart postkontor förmedla postanvisningar. År 1876 fick också poststationer ta emot postanvisningar men endast på belopp upp till 5 kr. Denna beloppsgräns höjdes efterhand och från1909 fick poststationer ta emot anvisningar lydande på maximibeloppet (vid denna tidpunkt 1000 kr).

År 1866 fick en postanvisning lyda på högst 80 riksdaler. Det var dock till en början endast ett sjuttiotal postkontor som kunde förmedla detta belopp; för övriga postkontor och postexpeditioner gällde 40 riksdaler som högsta belopp. Redan 1867 höjdes maximibeloppet till 100 riksdaler, år 1899 till 500 kr och 1909 till 1000 kr.

Lokalpostanvisningar tilläts från den 1 januari 1877.

Postanvisningar aviserades i regel inte till mottagaren, eftersom den utdelade postanvisningen var en avisering i sig. Om postanvisningen skulle delas ut av en lantbrevbärare förekom, i varje fall under vissa tider, att adressaten fick en avi (blankett nr 170) och fick kvittera postanvisningen på denna; detta gällde också när anvisningen förmedlades av en ångbåtspostexpedition.

Postanvisningar hade från början en giltig-

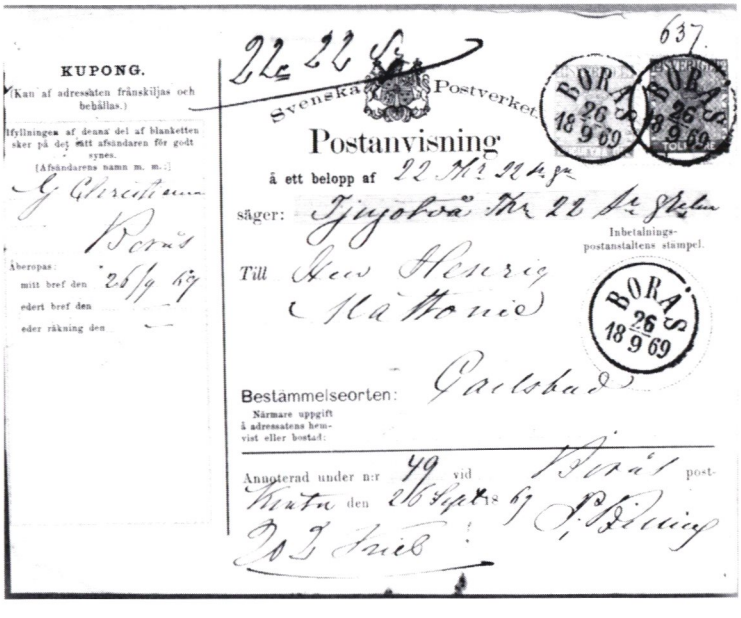

Postanvisning till Carlsbad i dåvarande Österrike från år 1869. Möjlighet att skicka postanvisningar till det Nordtyska förbundet infördes den 1 april 1869. Portot uppgick till 36 öre för belopp upp till 50 thaler (=133 1/3 riksdaler). Den vita blanketten har använts, trots att den egentligen var avsedd för anvisningar till Danmark och Norge. Detta är den tidigast kända avstämplingen på en postanvisning till utlandet.

hetsperiod av 14 dagar. Från den 1 augusti 1892, då en ny version av allmänna poststadgan trädde i kraft, förlängdes giltighetstiden till 30 dagar. Mellan 1899 och 1909 gällde inrikes postanvisningar "intill utgång av månaden näst efter den, under vilken anvisningen blivit avstämplad vid det redovisande postkontoret". Därefter återgick man till den tidigare bestämmelsen.

Det kan tilläggas att samtliga inlösta postanvisningar (både inrikes och internationella) från åren 1869-1903 kvarlåg hos Generalpoststyrelsen i Stockholm. Utgallring gjordes med anledning av flyttningen till Vasagatan detta år. Från och med år 1909 bevarades inlösta postanvisningar i 5 år; från och med 1914 bevarades postanvisningarna till slutet av året efter inlösningen.

Internationella postanvisningar

Som redan påpekats blev det möjligt att skicka postanvisningar till Danmark och Norge redan från starten den 1 augusti 1866. 1869 var det dags att utvidga verksamheten till Nordtyska förbundet (den 1 april) och USA (den 1 maj). Från den 15 juni 1871 kunde man skicka postanvisningar till Konstantinopel och från den 5 mars 1875 till Italien, i båda fallen via Tyskland. Det högsta belopp som fick skickas var 50 thaler (=133 1/3 riksdaler; från 1872 135 riksdaler) eller från 1875 150 mark (=135 kr).

Sedan dröjde det till dess att Världspostföreningen vid sin kongress i Paris år 1878 utfärdade sitt nya postanvisningsreglemente, innan nya länder blev aktuella. Reglementet trädde i kraft den 1 april 1879 och undertecknades av följande länder: Belgien, Danmark, Egypten, Frankrike med kolonier, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Rumänien, Schweiz, Tyskland och Österrike-Ungern.

Av någon anledning blev det inte möjligt att skicka postanvisningar till samtliga nämnda länder utan utväxlingen begränsades till länderna i tabell på nästa sida.

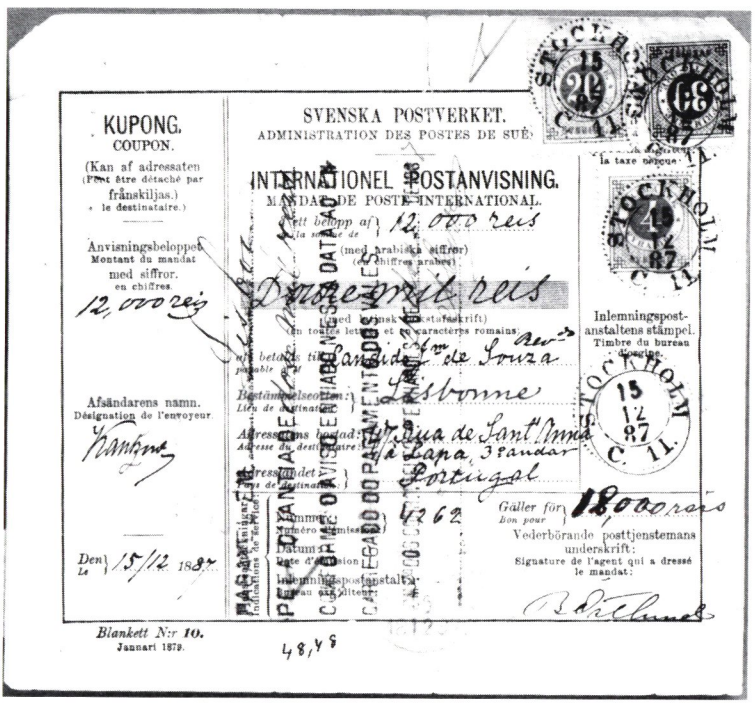

Postanvisning till Portugal från år 1887. Blanketten (nr 10 januari 1879) är utformad enligt Världspostföreningens anvisningar, utfärdade vid kongressen i Paris 1878. Portot bestämdes då till 25 centimes (18 öre) per 25 francs (18 kr), dock minimum 50 centimes (36 öre). Endast 35 postanvisningar skickades från Sverige till Portugal detta år.

Två år senare, den 1 november 1881 infördes systemet med så kallade listpostanvisningar (blankett nr 2). Dessa kom främst att införas till nya länder med England i spetsen. Därefter följde engelska kolonier inklusive Canada via England 1885, USA 1885, Hawaii 1890

Länder med postanvisningsutväxling med Sverige 1879

Land	Högst
Danmark, Norge	360 kr
Belgien, Frankrike med Algeriet, Italien, Luxemburg, Schweiz	500 francs (lire)
Tyskland, Helgoland, Konstantinopel	400 mark
Nederländerna	250 floriner
Portugal	90.000 reis
USA via Tyskland	210 mark

och Ryssland 1905. Systemet beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Efterhand tillkom nya länder med vilka Sverige utväxlade postanvisningar. Fram till dess att Finland kom med den 1 november 1895 tillkom följande länder: Canada via Tyskland (1.6 1884), Österrike-Ungern (1.4 1886), Tunis (19.7 1889), Kamerun och Togo (15.7 1890), Nya Guinea (5.1 1891), Östafrikanska territoriet (1.10 1891), Egypten, Siam (1.7 1892), Malta (14.11 1892), Nederländska Indien (1.1 1893) och Kongostaten (1.9 1893).

De internationella postanvisningarna bortsett från listpostanvisningarna utfärdades på blankett nr 10. Denna fick en enhetlig utformning i samband med Pariskongressen 1878.

Internationella postanvisningar hade i normalfallet en giltighetstid av 2 månader. Post-

SVERIGES POSTVERKET.
ADMINISTRATION DES POSTES DE SUÈDE.
Vexelkurs: Cours du change:
Utbetaladt belopp: Somme payée:
INTERNATIONEL POSTANVISNING
MANDAT DE POSTE INTERNATIONAL
ett belopp af Österr. kr 200,00
(med arabiska siffror) (en chiffres arabes)
Österr kr Tvåhundra
(med latinsk bokstafsskrift) (en toutes lettres et en caractères latins)
att betalas till Herrn Josef Skalmuch
Adressort Lieu de destination: in Zlota No 60
Adressatens bostad Adresse du destinataire: Post Ozhow
Adressland Pays de destination: per Krakau Galizien
Tjänsteanteckningar. Indications de service.
Gäller för Bon pour
motsvarande
Redovisningsnr Numéro d'émission
Vederbörande posttjänstemans underskrift Signature de l'agent qui a dressé le mandat
Datum Date d'émission 2.1.06.
Afsändande postkontor Bureau expéditeur Höganäs
Redovisande kontor Timbre du bureau d'origine
Blankett n:r 10. (December 1900.)

Postanvisning till Österrike från år 1906. Portot består av 25 centimes (18 öre) per 25 francs (18 kr) upp till 100 francs, vartill kommer 25 centimes per 50 francs på belopp därutöver. Denna portoberäkning infördes vid Världspostföreningens kongress i Washington år 1897 (i kraft den 1 januari 1899). Samtidigt höjdes maximibeloppet från 500 till 1000 francs.

anvisningar till/från utomeuropa gällde i 6 månader, medan listpostanvisningar gällde ett helt år.

Det fanns också en möjlighet för avsändaren att från den 1 augusti 1892 begära kortare liggetid även för postanvisningar.

Listpostanvisningar

Systemet med listpostanvisningar infördes den 1 november 1881 i samband med att det svenska postverket slöt avtal med Storbritannien och Irland om utväxling av postanvisningar.

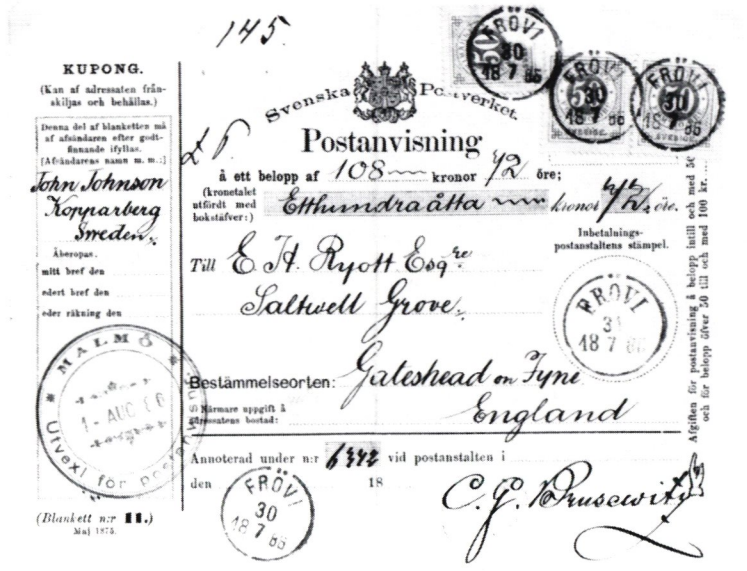

Inrikes postanvisning, använd som listpostanvisning till England år 1886. Portot utgjorde 50 öre per 50 kr. Maximalt tillåtet belopp var 186:20 kr, dvs £ 10. Postanvisningar till England infördes den 1 november 1881.

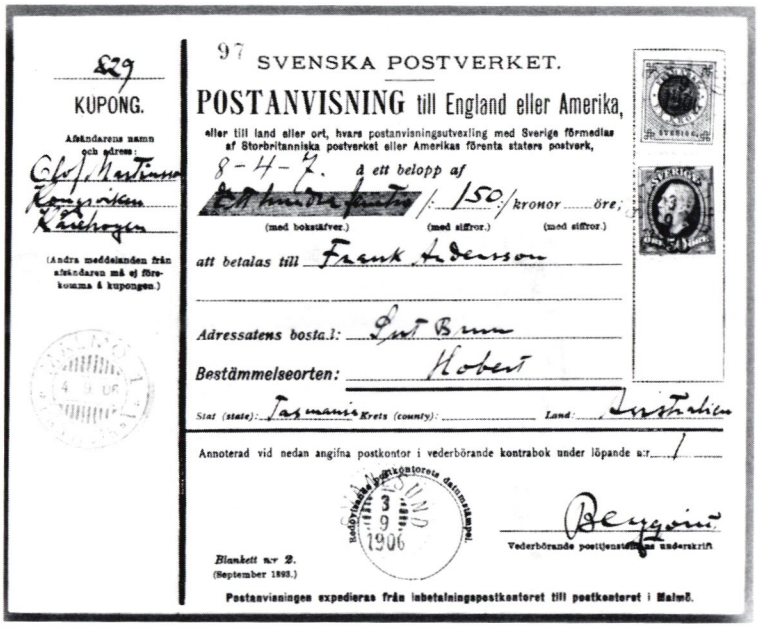

Listpostanvisning på den första versionen av blankett 2 (införd den 1 januari 1894) till Australien från år 1906. Portot utgjorde 50 öre per 50 kr. Möjligheten att skicka postanvisningar till Australien infördes den 1 mars 1885; denna är likväl den tidigast kända! Det engelska postverket tog ut en kommissionsavgift, som uppgick till 1 shilling för belopp mellan 7 och 10 pund. Observera noteringen £8 – 4 (sh) – 7 (pence), vilket är en shilling mindre än 150 kr.

I korthet innebar detta system att svenska postanvisningar utfärdades på den inrikes blanketten – nr 11 – istället för den internationella – nr 10. Postanvisningarna skickades till postkontoret i Malmö, där man utfärdade förteckningar eller listor över de ankomna postanvisningarna. Anvisningarna arkiverades i Malmö, medan listorna översändes till det brittiska postverket, som i sin tur utfärdade de postanvisningar som tillställdes de engelska adressaterna.

Systemet med listpostanvisningar kom även att tillämpas till USA, Canada, engelska kolonier och Ryssland. Nedan följer en uppställning över när anvisningar till dessa länder infördes och när listsystemet började användas.

Från den 1 januari 1894 infördes en sär-

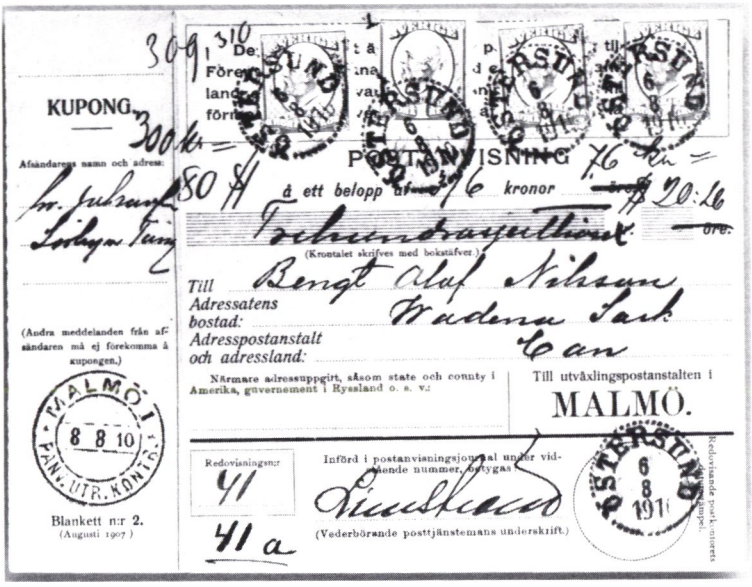

Listpostanvisning till Canada från 1910, då maximibeloppet var bestämt till 100 dollars = 375 kr. Av någon anledning har man skickat 376 kr = $ 100:26. Det finns totalt 4 anvisningar till samma adressat med samma porto, numrerade 41 a-d. Postanvisningar kunde skickas till Canada direkt den 1 oktober 1904 - tidigare hade de förmedlats av det engelska postverket (från den 1 mars 1885) och det tyska (från den 1 juni 1884).

Listpostanvisning till England år 1913 på blankett nr 2 från 1910. Denna blankett har 5 rader med text istället för de tidigare 4.

Länder till vilka listpostanvisningar användes 1885–1920

Land	I kraft	Högst	Porto
USA direkt (bl 11)	1.4 1885	$50=186:50 kr	50 öre per 50 kr
USA direkt (bl 11)	24.6 1889	$100=373 kr	50 öre per 50 kr
Canada via Storbr (bl 11)	1.3 1885	$100=373 kr	50 öre per 50 kr
Canada direkt (bl 2)	1.10 1904	$100=375 kr	50 öre per 50 kr
Storbritannien (bl 11)	1.11 1881	£10=181:20 kr	50 öre per 50 kr
Storbritannien (bl 2)	1.6 1904	£40£=724:80 kr	50 öre per 50 kr
Engelska kolonier (bl 11)	1.3 1885	£10£=181:20 kr	50 öre per 50 kr[1,2]
Hawaii via USA (bl 11)	1.1 1890	$100=373 kr	50 öre per 50 kr
Hawaii via USA (bl 11; 2 från 1894)	28.11 1893	$100=373 kr	75 öre per 50 kr
Ryssland (bl 2)	1.2 1905	100 rub=193 kr	50 öre per 50 kr
Ryssland (bl 2)	1.3 1909	300 rub=600 kr	50 öre per 50 kr[3]

1 Engelska postverket tog ut en komissionsavgift för dessa postanvisningar. Avgiften uppgick till 3 pence (upp till £ 2), 6 pence (£ 2–5), 9 pence (£ 5–7) och 1 shilling (£ 7–10).

2 USA tog ut 3/4 % i kommission för postanvisningar till Hawaii.

3 Till Finland användes den interntionella blanketten (nr 10) – med Finland utväxlades postanvisningar från den 1.11 1895.

skild listpostanvisning, blankett nr 2, tryckt på gul kartong. Den första versionen av denna blankett har redigeringsdatum september 1893. För postanvisningar *från* berörda länder användes hädanefter blankett nr 3, då listorna från utlandet skrevs om vid postkontoret i Malmö. Så sent som i cirkulär av den 22 oktober 1892 påpekades dock att den inrikes blanketten skulle användas till England och USA!

Listpostanvisningarna skulle ställas ut i svenskt mynt fram till den 1 november 1914. Från och med detta datum skulle de utställas i adresslandets myntslag, vilket medförde att blankett nr 2 fick ny utformning vid denna tidpunkt.

Det kan noteras, att Sverige och Ryssland träffade avtal om förmedling av finska postanvisningar till utlandet den 1 november 1895. Avtalet innebar att de (svenskspråkiga) finska postanvisningarna skickades till Malmö, där de skrevs om på blankett nr 10 eller uppfördes på listor till ovannämnda länder. För detta besvär fick Sverige en halv procent i kommis-

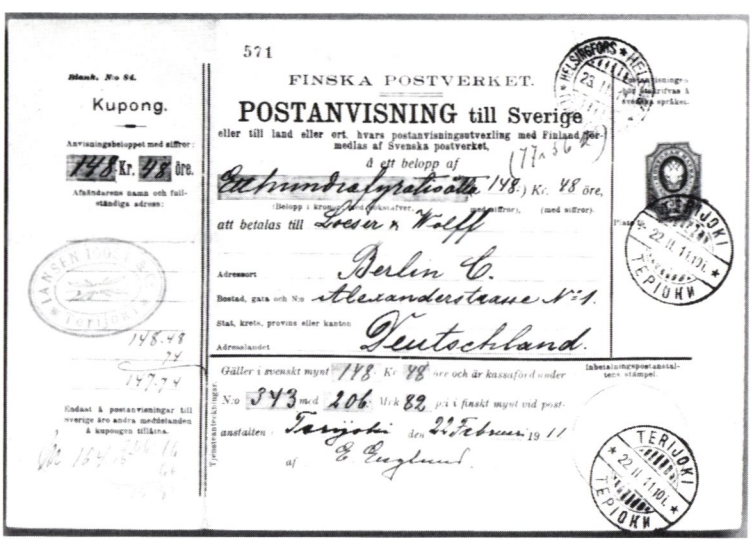
571

FINSKA POSTVERKET.

Kupong.

POSTANVISNING till Sverige

eller till land eller ort, hvars postanvisningsutväxling med Finland förmedlas af Svenska postverket.

Postanvisning från Finland till Tyskland, förmedlad via Sverige år 1911. Postanvisningen behölls i Malmö och uppgifterna uppfördes på en blankett nr 10 som översändes till det tyska postverket. Sverige tog 1/2 % i kommissionsavgift - uträkningen i rött bläck finns till vänster på kupongen.

sionsavgift. Detta framgår på de finska postanvisningarna genom att avdraget på en halv procent gjordes med rött bläck. Det kan tillfogas att svenska postanvisningar *till* Finland utfärdades på den vanliga internationella blanketten, nr 10.

Tidningspostanvisningar

Den 1 december 1880 slöt Sverige avtal med Frankrike om att utväxla två posttjänster: inkassering och tidningsabonnemang. När det gällde inkasseringstjänsten följde den i stort de bestämmelser som infördes internationellt den 1 januari 1893 (se avsnittet om inkasseringspostanvisningar).

I fråga om tidningsabonnemang bestämdes att man i respektive land skulle kunna abonnera på det andra landets tidningar och tidskrifter på posten. En särskild beställningsblankett (nr 16) skulle fyllas i av kunden och abonnemangspriset skulle betalas med hjälp av en särskild postanvisning, "Postanvisning för tidningsabonnement", blankett nr 15.

Avgiften för att skicka en tidningspostanvisning uppgick till 3 % av abonnemangspriset, inklusive trycksaksporto för tidningarna. Enligt reglementet skulle frimärken för ifrågavarande belopp placeras på anvisningens baksida. Postanvisningarna utväxlades framför allt mellan Tidningspostexpeditionen i Stockholm och motsvarande postkontor i Paris men fick lämnas in vid samtliga postanstalter i landet.

Antalet tidningsabonnemang som tecknades i Sverige respektive Frankrike var mycket litet. Som mest rörde det sig om några hundra svenska abonnemang per år, medan antalet franska vanligtvis bara uppgick till en tiondedel av detta antal. Mot denna bakgrund är det inte förvånande att mindre än tiotalet sådana postanvisningar är kända hos samlare.

Inkasseringspostanvisningar

Sverige och Frankrike träffade år 1880 avtal om att införa inkasseringstjänst den 1 december, men det kom att dröja åtskilliga år innan

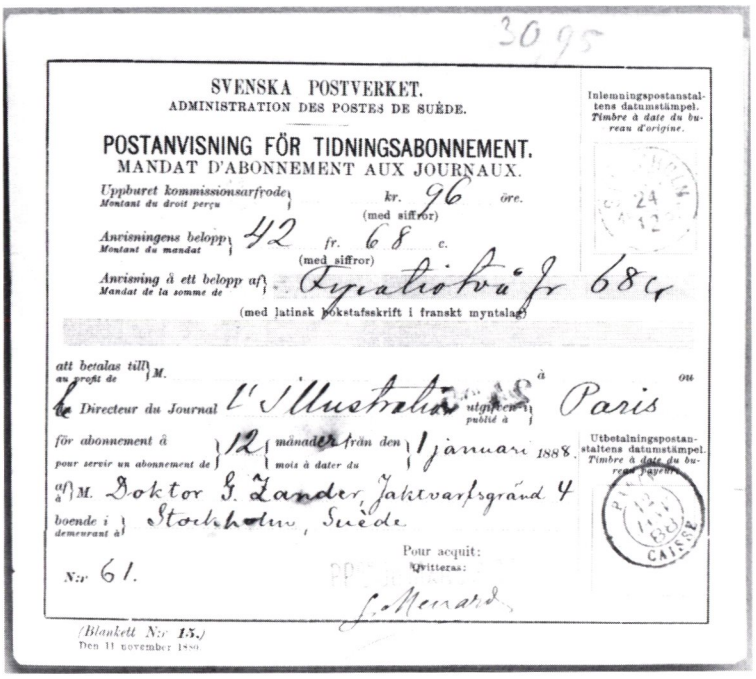

3095

SVENSKA POSTVERKET.
ADMINISTRATION DES POSTES DE SUÈDE.

Inlemningspostanstaltens datumstämpel. *Timbre à date du bureau d'origine.*

POSTANVISNING FÖR TIDNINGSABONNEMENT.
MANDAT D'ABONNEMENT AUX JOURNAUX.

Uppburet kommissionsarfrode / *Montant du droit perçu* kr. 96 öre. (med siffror)

Anvisningens belopp / *Montant du mandat* 42 fr. 68 c. (med siffror)

Anvisning å ett belopp af / *Mandat de la somme de* Fyratiotvå fr 68 c (med latinsk bokstafsskrift i franskt myntslag)

att betalas till / *au profit de* M. à ou

le Directeur du Journal l'Illustration *utgifven i* / *publié à* Paris

för abonnement å / *pour servir un abonnement de* 12 *månader från den* / *mois à dater du* 1 januari 1888.

af / *à* M. Doktor G. Zander, Jaktvarfsgränd 4

boende i / *demeurant à* Stockholm, Suède

Utbetalningspostanstaltens datumstämpel. *Timbre à date du bureau payeur.*

Pour acquit: / Qvitteras:

N:r 61.

(Blankett N:r 15.)
Den 11 november 1880.

Tidningspostanvisning till Frankrike år 1887. Blanketten (nr 15 den 11 november 1880) är utformad enligt avtalet med Frankrike om tidningsabonnemang och inkasseringar, vilket trädde i kraft den 1 december 1880. Portot (det finns ett fyrblock av 24 öre Ringtyp på baksidan) bestod egentligen av en kommissionsavgift på 3 % av anvisningens belopp + trycksaksporto för tidningarna.

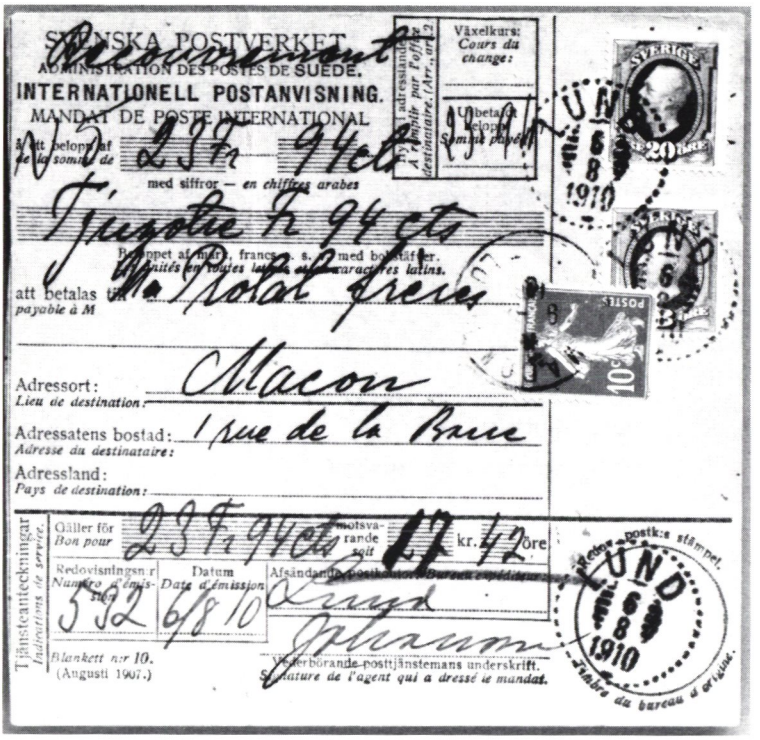

Inkasseringspostanvisning från 1910, avseende betalning för i Sverige utförd inkassering. Det fanns ingen internationell inkasseringspostanvisningsblankett, varför blankett 10 användes med handskriftsnotering "Recouvrement", det franska ordet för inkassering. Inkasseringsavgiften var 10 öre för internationella inkasseringar, oavsett belopp. Internationell inkassering var möjlig från den 1 januari 1893.

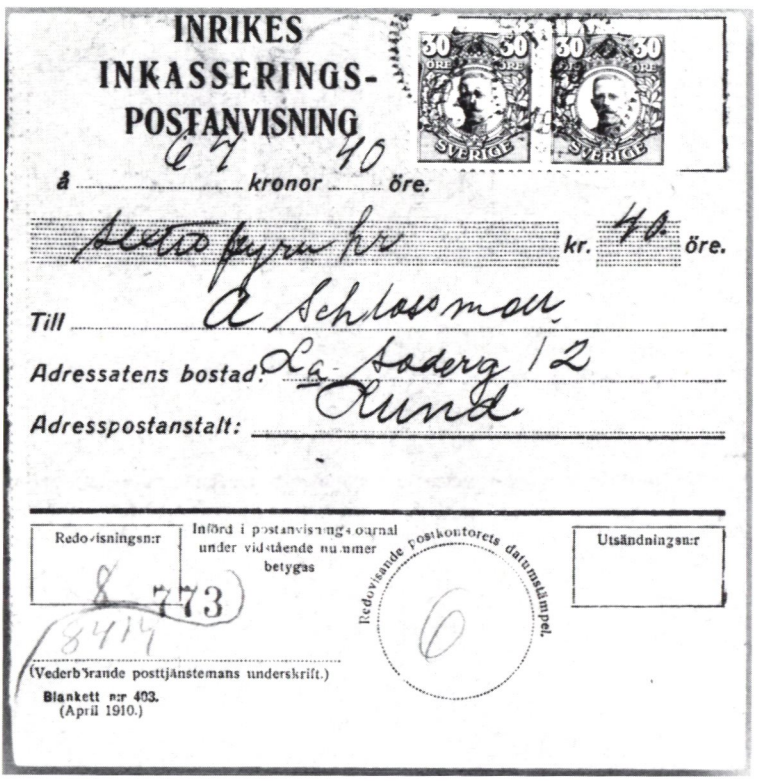

Inrikes inkasseringspostanvisning, använd lokalt i Lund 1921. Andra versionen av blankett nr 403; första versionen är från den 1 november 1909, då inrikes inkasseringstjänsten infördes. Inkasseringsavgift 20 öre plus postanvisningsporto 40 öre (50–100 kr).

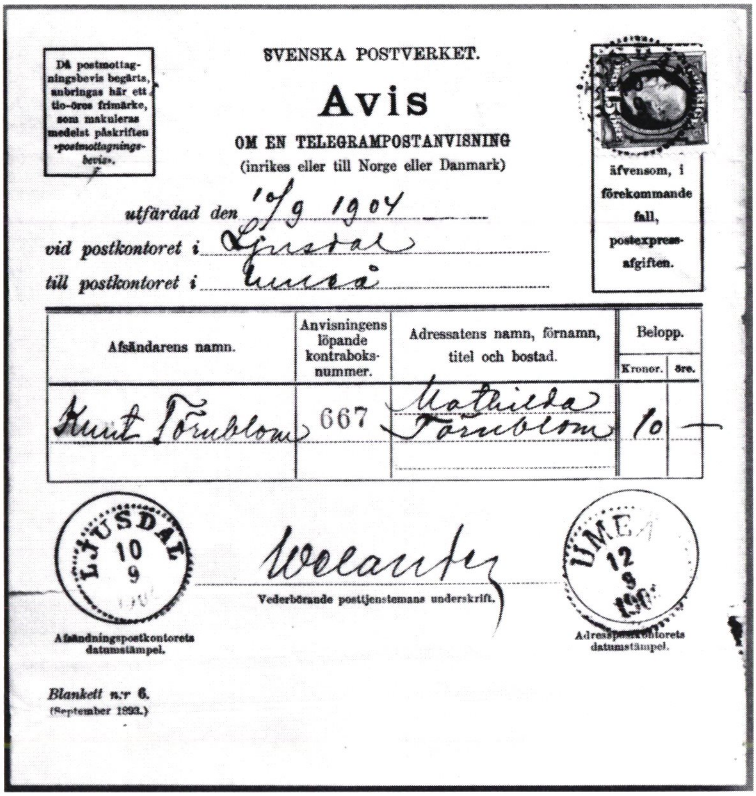

SVENSKA POSTVERKET.

Avis

OM EN TELEGRAMPOSTANVISNING

(inrikes eller till Norge eller Danmark)

Då postmottagningsbevis begärts, anbringas här ett tio-öres frimärke, som makuleras medelst påskriften »postmottagningsbevis».

utfärdad den 10/9 1904

vid postkontoret i Ljusdal

till postkontoret i Umeå

äfvensom, i förekommande fall, postexpressafgiften.

Afsändarens namn.	Anvisningens löpande kontraboksnummer.	Adressatens namn, förnamn, titel och bostad.	Belopp. Kronor.	Belopp. öre.
Knut Törnblom	667	Mathilda Törnblom	10	—

Afsändningspostkontorets datumstämpel.

Vederbörande posttjenstemans underskrift.

Adresspostkontorets datumstämpel.

Blankett n:r 6.
(September 1893.)

TELEGRAM.

KONGL. TELEGRAFVERKET.

Knut Törnblom betalar här 10 kronor för Mathilda Törnblom

Ofvanstående belopp kvitteras
Umeå den 10
Mathilda Törnblom

Mott. af

Tel. af

Inrikes telegrampostanvisningsavi på den andra versionen av blankett 6 från 1904 med tillhörande telegram. Telegrampostanvisningarna infördes efter beslut på Wienkongressen den 1 januari 1893, både inrikes och internationellt. Avin frankerades med postanvisningsportot, medan telegramavgiften erlades kontant på telegrafkontoret. Pengarna kvitterades ut på själva telegrammet.

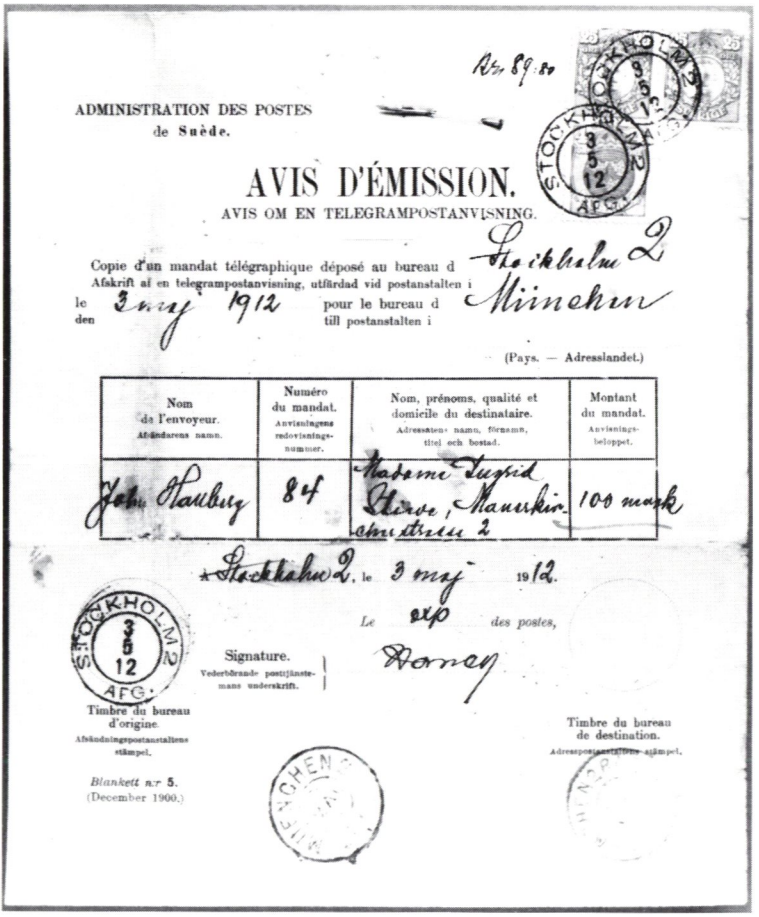

Rs 89:80

ADMINISTRATION DES POSTES
de Suède.

AVIS D'ÉMISSION.
AVIS OM EN TELEGRAMPOSTANVISNING.

Copie d'un mandat télégraphique déposé au bureau d Stockholm 2
Afskrift af en telegrampostanvisning, utfärdad vid postanstalten i
le 3 maj 1912 pour le bureau d München
den till postanstalten i

(Pays. — Adresslandet.)

Nom de l'envoyeur. Afsändarens namn.	Numéro du mandat. Anvisningens redovisningsnummer.	Nom, prénoms, qualité et domicile du destinataire. Adressatens namn, förnamn, titel och bostad.	Montant du mandat. Anvisningsbeloppet.
John Hauberg	84	Madame Ingrid Stieve, Mauerkirchenstrasse 2	100 mark

à Stockholm 2, le 3 maj 1912.

Le exp des postes,

Signature.
Vederbörande posttjänstemans underskrift.

Timbre du bureau d'origine.
Afsändningspostanstaltens stämpel.

Timbre du bureau de destination.
Adresspostanstaltens stämpel.

Blankett nr 5.
(December 1900.)

Avi till en telegrampostanvisning till Tyskland från 1912. Man har använt andra versionen av blankett 5, trots att blankett 226 utkom redan 1909. Portot uppgick till 18 öre per 50 francs = 36 kr vid denna tid. Beloppet, 100 mark, är utkvitterat på telegrammet som är fäst vid blanketten med en nål i samband med arkivering.

denna posttjänst infördes till andra länder. Man fick inkassera handlingar för belopp upp till 360 kr eller 500 francs. Inkasseringsavgiften var 20 öre per 20 kr, dock högst 40 öre.

Vid Världspostföreningens kongress i Wien 1891 skrevs ett separat avtal om att införa inkassering som en internationell posttjänst. Sverige biträdde detta avtal och införde tjänsten ifråga den 1 januari 1893. Liksom i övriga länder begränsades det möjliga inkasseringsbeloppet till 1000 francs eller 730 kr. Endast postkontor deltog i den internationella inkasseringsrörelsen.

Världspostföreningen föreslog att inkasseringshandlingarna (till exempel fakturor) skulle skickas i rek-kuvert och att inkasserade medel skulle skickas tillbaka med hjälp av en särskild inkasseringspostanvisning enligt mallar i avtalet. Sverige gav emellertid aldrig ut någon internationell inkasseringspostanvisning enligt UPU:s förslag utan använde istället den vanliga internationella postanvisningsblanketten (nr 10). På denna noterade posttjänstemannen med bläck ordet "recouvrement", det franska ordet för inkassering.

Inkasseringshandlingarna bars ut av brevbärare och erbjöds mottagaren för inlösen. Om de inte blev inlösta vid detta tillfälle, återgick de till postkontoret där de hölls tillgängliga för inlösen under sju dagar. Först därefter returnerades de till avsändarens postkontor.

Avgiften för internationell inkassering bestämdes till 10 centimes, vilket i Sverige omräknades till 10 öre. De internationella inkasseringspostanvisningarna är därför frankera-

de med 10 öre utöver gängse postanvisningsporto fram till 1 juli 1921, då avgiften steg till 25 öre oavsett belopp.

I den inrikes posttrafiken infördes tjänsten inkassering den 1 november 1909. Samtidigt utkom en särskild blankett, nr 403, som skulle användas när inkasserade pengar skickades tillbaka till avsändaren. Inrikes inkasseringshandlingar kunde lämnas in även på poststation och till lantbrevbärare.

Avgiften för inrikes (och lokal) inkassering var 10 öre upp till 50 kr, 20 öre upp till 100 kr, 30 öre upp till 500 kr och 40 öre upp till 1000 kr. Dessa avgifter ändrades inte under tiden fram till slutet av 1920-talet.

Telegrampostanvisningar

Vid Världspostföreningens kongress i Lissabon 1885 enades man om att från den 1 april 1886 skulle medlemsländerna kunna utväxla så kallade telegrafpostanvisningar med varandra. Sverige undertecknade emellertid inte denna del av avtalet och därför dröjde det ytterligare sex år innan sådana anvisningar infördes i vårt land.

Vid kongressen i Wien 1891 ändrades beteckningen på denna typ av anvisningar till telegrampostanvisningar.De infördes i Sverige den 1 juli 1892, både internationellt och inrikes. Sådana anvisningar fick dock endast utfärdas av postkontor på platser med telegrafstation.

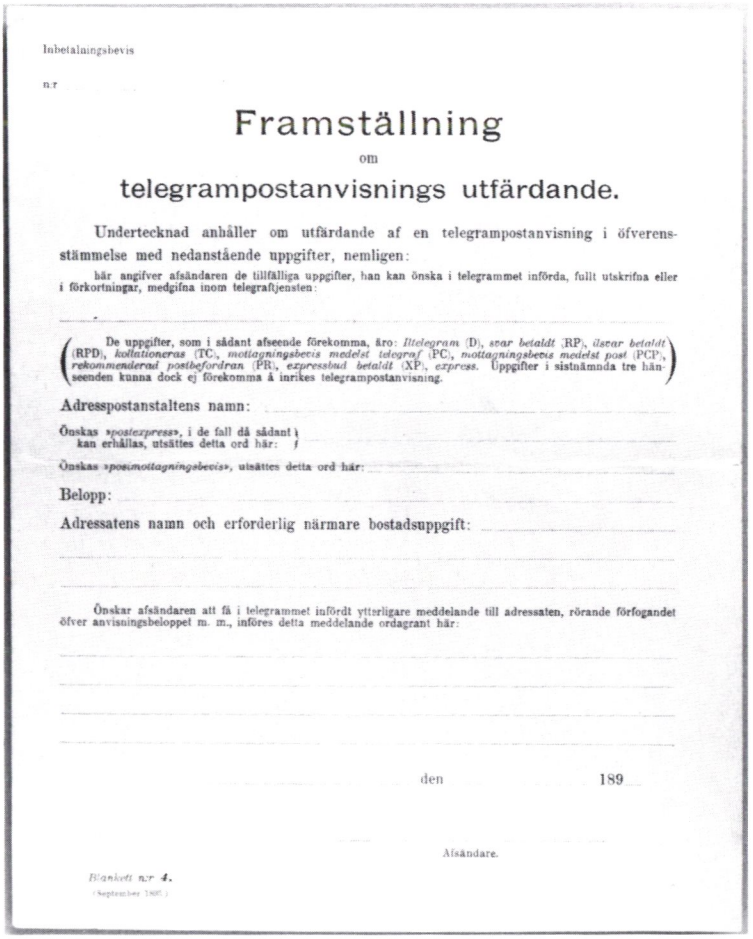

Inbetalningsbevis

n:r

Framställning

om

telegrampostanvisnings utfärdande.

Undertecknad anhåller om utfärdande af en telegrampostanvisning i öfverensstämmelse med nedanstående uppgifter, nemligen:

här angifver afsändaren de tillfälliga uppgifter, han kan önska i telegrammet införda, fullt utskrifna eller i förkortningar, medgifna inom telegraftjensten:

De uppgifter, som i sådant afseende förekomma, äro: *Ittelegram* (D), *svar betaldt* (RP), *återsvar betaldt* (RPD), *kollationeras* (TC), *mottagningsbevis medelst telegraf* (PC), *mottagningsbevis medelst post* (PCP), *rekommenderad postbefordran* (PR), *expressbud betaldt* (XP), *express*. Uppgifter i sistnämnda tre hänseenden kunna dock ej förekomma å inrikes telegrampostanvisning.

Adresspostanstaltens namn:

Önskas »*postexpress*», i de fall då sådant ej kan erhållas, utsättes detta ord här:

Önskas »*postmottagningsbevis*», utsättes detta ord här:

Belopp:

Adressatens namn och erforderlig närmare bostadsuppgift:

Önskar afsändaren att få i telegrammet infördt ytterligare meddelande till adressaten, rörande förfogandet öfver anvisningsbeloppet m. m., införes detta meddelande ordagrant här:

den 189

Afsändare.

Blankett n:r 4.

Avsändaren av en telegrampostanvisning fick fylla i denna blankett när han beställde en telegrampostanvisning. Blankettens uppgifter utgjorde underlag för själva telegrampostanvisningen.

Avi till telegrampostanvisning till Schweiz från år 1913. Blankett 226 utkom först 1909 - detta är den andra versionen från 1912. Portot – 3:78 – kr är räknat på beloppet 728 kr. Hade man räknat på 1 000 francs (som var högsta tillåtna vid denna tid) hade portot blivit 20 gånger 18 öre (18 öre per 50 francs). Telegrammet har rivits av från avin och arkiverats i Sverige. Den i Schweiz utfärdade telegrampostanvisningen är fastsatt på baksidan av avin.

I den internationella posttrafiken begränsades antalet mottagarländer till följande: Belgien, Danmark, Egypten, Frankrike med Algeriet, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Portugal, Rumänien, Schweiz, Tunis, Tyskland samt Österrike och Ungern. Efterhand utökades dessa länder med ytterligare några.

Avgiften för att skicka telegrampostanvisningar bestod av dels postanvisningsporto, dels telegramavgiften. Frimärken motsvarande portot sattes på avin till telegrampostanvisningen, medan telegramavgiften erlades kontant.

Tre blankettyper användes i samband med telegrampostanvisningar: framställning om utfärdande av telegrampostanvisning (blankett nr 4), själva telegrampostanvisningen (blankett nr 7 – inrikes; nr 8 – internationell)[1] och avi om telegrampostanvisning (blankett nr 5 – internationell; nr 6 inrikes).

En korrespondent som skulle skicka en telegrampostanvisning fick först fylla i blankett nr 4. Uppgifterna på denna överfördes av posttjänstemannen till telegrampostanvisningen – en postal blankett som i mångt och mycket liknade ett vanligt telegram. Dessutom utfärdades en avi om telegrampostanvisning och denna frimärktes med portot för en postanvisning utställd på samma belopp.

Om telegrafstationen inte fanns i samma byggnad som postkontoret, överlämnade posttjänstemannen telegrampostanvisningen – sedan den avstämplats med postkontorets datumstämpel – i ett med sigill förseglat postsakskuvert till korrespondenten. Denne fick sedan själv ta den med sig till telegrafstationen och där erlägga avgiften för att sända telegrammet ifråga.

Var postkontor och telegrafstation inrymda i samma byggnad fick däremot korrespondenten erlägga alla avgifter på en gång.

Avin om en telegrampostanvisning sändes till adresspostkontoret med första postlägenhet och på samma sätt som övriga postanvisningar. Den behövde inte ha anlänt till postkontoret för att detta skulle kunna betala ut pengarna. Dessa kvitterades av mottagaren på

[1] Från och med år 1912 ersattes blankett 6 och 7 av blankett 225 samt 5 och 8 av nr 226.

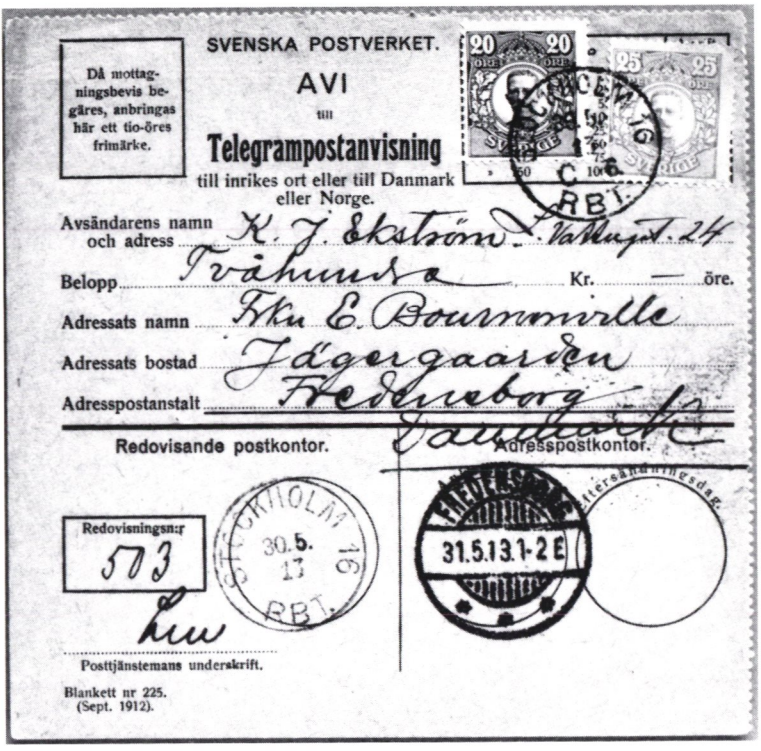
SVENSKA POSTVERKET.

AVI
till
Telegrampostanvisning
till inrikes ort eller till Danmark eller Norge.

Då mottagningsbevis begäres, anbringas här ett tio-öres frimärke.

Avsändarens namn och adress K. J. Ekström Vallgat. 24

Belopp Tvåhundra Kr. — öre.

Adressats namn Frk E. Bournonville

Adressats bostad Idegergaarden

Adresspostanstalt Fredriksborg

Redovisande postkontor. Adresspostkontor.

Redovisningsnr 503

Posttjänstemans underskrift.

Blankett nr 225. (Sept. 1912).

Avi till telegrampostanvisning till Danmark på den andra versionen av blankett 225 från 1912 – den första kom 1909. Portot på avin är detsamma som tillämpades på postanvisningar till Danmark. Blanketten användes både inrikes och till Danmark/Norge.

själva telegrammet, som bars ut som en vanlig postanvisning på mottagningsorten.

När avin ankom till adresspostkontoret skulle den jämföras med uppgifterna i telegrammet. Stämde dessa skulle avin biläggas telegrammet och användas som verifikation till postanvisningskontraboken. Om det förelåg olikheter skulle handlingarna skickas till Generalpoststyrelsen. Som framgår av flera bevarade dokument nålade man i regel fast telegrammet vid avin, då de arkiverades.

När det gällde internationella telegrampostanvisningar kan noteras att sådana endast fick skickas från större postkontor, i regel belägna i städer och andra större orter. Från ytterligare några orter fick anvisningar skickas till Danmark och Norge. Till dessa länder användes den inrikes blanketten.

Skattepostanvisningar

En ny typ av inrikes postanvisningar, så kallade skattepostanvisningar, infördes enligt ett postcirkulär, daterat den 11 januari 1908. Avsikten var att man med denna blankett (nr 150) skulle kunna betala in skatt i Stockholm. Den 10 oktober 1914 infördes motsvarande blankett i Göteborg, dock med en något annorlunda utformning.

Postförskottsanvisningar

Möjligheten att begära postförskott på brev infördes den 1 augusti 1866, samtidigt med införandet av postanvisningar. Från 1869 kunde postförskott även begäras på paket, från 1881 på trycksaker och från 1892 på brevkort. Dessa tjänster kommer att närmare behandlas i en kommande artikel.

När det gällde att skicka tillbaka pengar för inlösta postförskott användes till en början vanliga postanvisningar. Så småningom infördes dock särskilda postförskottsanvisningar, vilka till utseendet liknade en postanvisning. De första utgavs år 1894 (redigeringsdatum maj 1894) och fick blankettnummer 84 och 85. Dessa var avsedda för betalning av

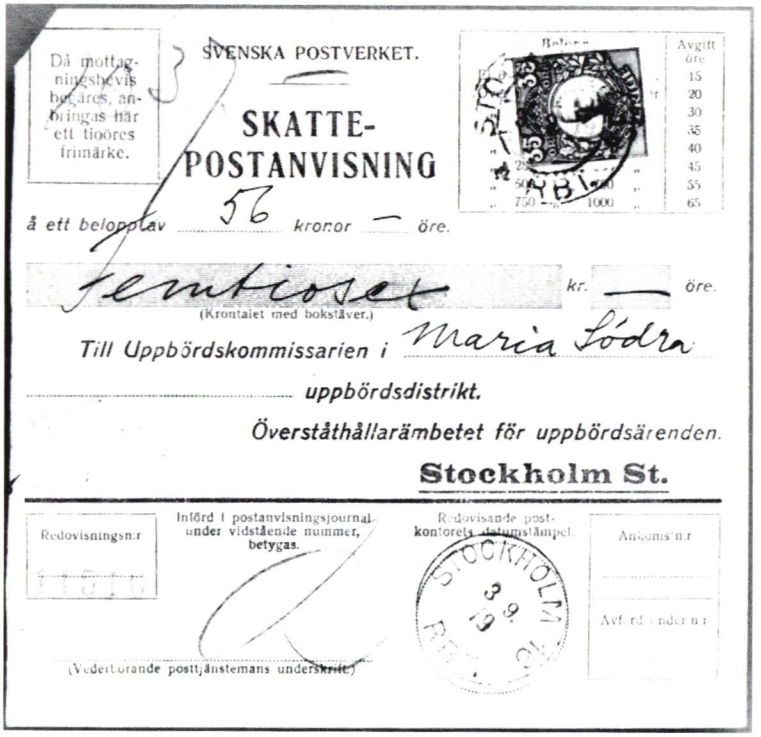

SVENSKA POSTVERKET.

Då mottagningsbevis begäres, anbringas här ett tiöres frimärke.

SKATTE-POSTANVISNING

Avgift öre: 15, 20, 30, 35, 40, 45, 55, 65

å ett belopp av 56 kronor — öre.

femtiosex kr. — öre.
(Kronantalet med bokstäver.)

Till Uppbördskommissarien i Maria Södra

uppbördsdistrikt.

Överståthållarämbetet för uppbördsärenden.

Stockholm St.

Redovisningsnr

Införd i postanvisningsjournal under vidstående nummer, betygas.

Redovisande postkontorets datumstämpel.

STOCKHOLM 3 9 19 RP 1 C

Ankomstnr

Avförd under nr

(Vederbörande posttjänstemans underskrift)

Inrikes skattepostanvisning från 1919 på blankett nr 150. Denna blankett finns i två versioner; den ena avsåg skatteinbetalningar till Stockholm och infördes den 11 januari 1908 och den andra Göteborg med start den 10 oktober 1914 (båda datum avser postcirkulärens datum).

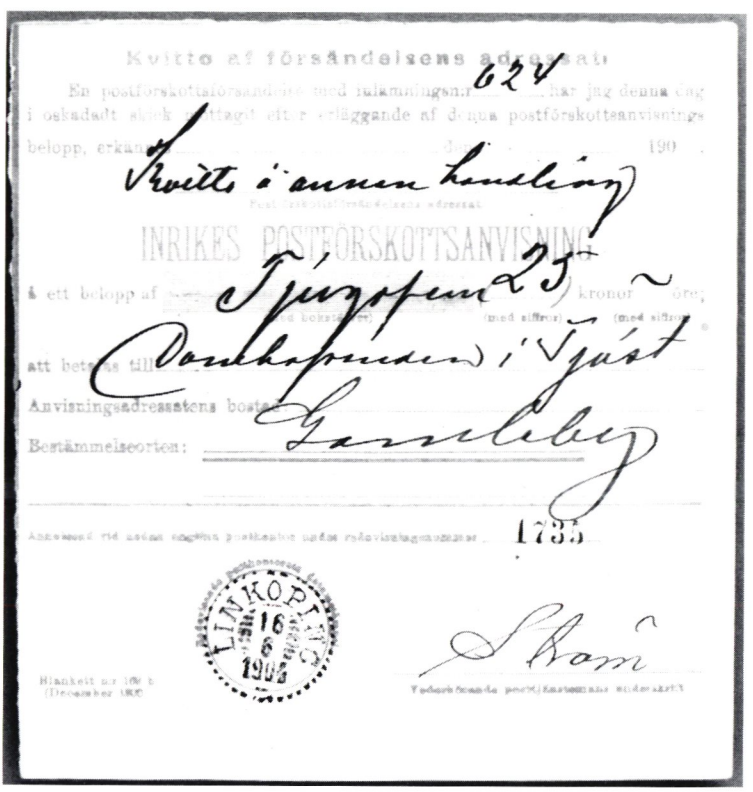

Kvitto af försändelsens adressat.

En postförskottsförsändelse med tulldeklarationsnr 624 har jag denna dag i oskadadt skick mottagit och för erläggande af denna postförskottsanvisnings belopp, erkänner jag 190 .

Kvitto i annan handling

INRIKES POSTFÖRSKOTTSANVISNING

å ett belopp af tjugofem (med bokstäver) kronor — öre; (med siffror)

att betalas till Handlanden i Vjäst

Anvisningsadressatens bostad Gamleby

Bestämmelseorten: Gamleby

Anmärkning rörande postanvisningen (adress, reklamation m. m.)

Anvisningen införd under nr 1735

LINKÖPING 16 6 1904

Blankett nr 169 b (December 1900)

Vederbörande postexpeditörs underskrift

Inrikes postförskottsanvisning från år 1904 på den första blanketten nr 169 b från december 1900.

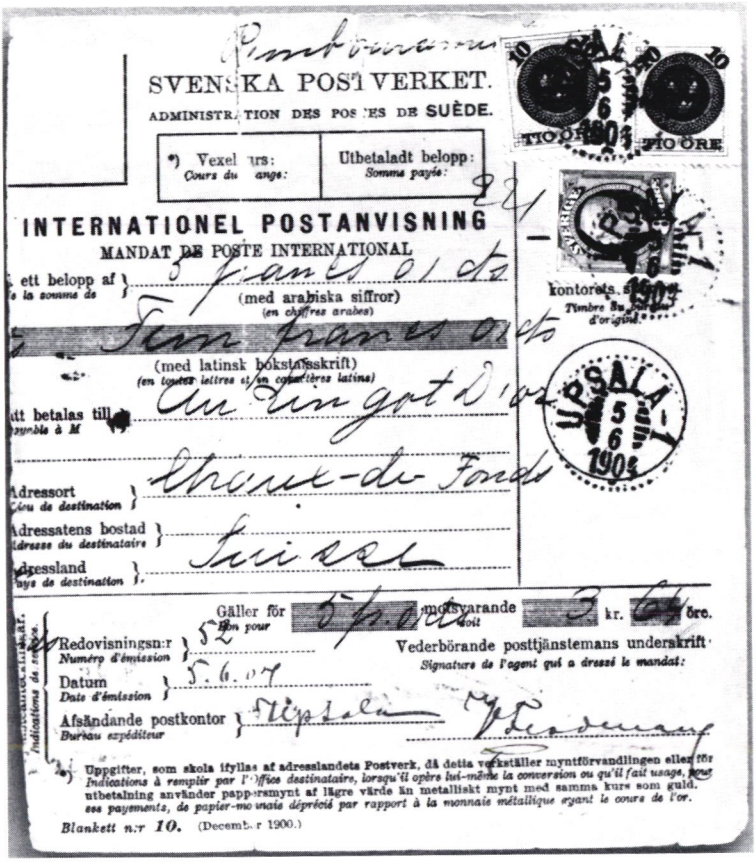
SVENSKA POSTVERKET.
ADMINISTRATION DES POSTES DE SUÈDE.
INTERNATIONEL POSTANVISNING
MANDAT DE POSTE INTERNATIONAL
(med arabiska siffror)
(med latinsk bokstavsskrift)
Adressort
Adressatens bostad
Adressland
Gäller för
motsvarande
kr.
öre.
Redovisningsnr
Datum
Afsändande postkontor
Vederbörande posttjänstemans underskrift
10 ÖRE
Blankett nr 10. (December 1900.)

Postförskottspostanvisning till Schweiz år 1904. Det fanns ingen internationell postförskottsanvisningsblankett, och därför användes blankett nr 10 med handskriftsnoteringen (även stämpel förekommer) "Remboursement", det franska ordet för postförskott. Portot var 10 öre högre än för en vanlig internationell postanvisning.

postförskottsbelopp för postförskottspaket till respektive från utlandet. Samtidigt kom för inrikes försändelser blankett nr 169, kombinerad avi och inrikes postförskottsanvisning. År 1909 kom så blankett nr 398, vars ena del användes som postförskottsanvisning för inrikes försändelser.

Då svenska postverket skulle skicka betalning för inlösta internationella postförskottsförsändelser användes en vanlig internationell postanvisning, blankett nr 10. På denna noterade posttjänstemannen med handskrift (även stämpel förekom) ordet "Remboursement", det franska ordet för postförskott. Avgiften var 10 öre utöver postanvisningsbeloppet.

Tilläggstjänster

Redan den 1 januari 1873 infördes möjligheten att begära expressutdelning av inrikes postanvisningar. Avgiften för denna tjänst var liksom för andra försändelseslag 20 öre. Den erlades genom frimärken på blanketten.

Möjligheten att begära expressutdelning av internationella postanvisningar infördes däremot inte förrän den 1 maj 1913. Då kunde man begära denna tilläggstjänst för postanvisningar till Argentina, Belgien, Chile, Danmark, Danska Västindien, Italien med San Marino, Benadir och Eritrea, Japan, Luxemburg, Montenegro, Nederländerna, Norge, Portugal med Azorerna och Madeira, Schweiz, Siam, Taiwan, Tyskland, Ungern

Inrikes postförskottsanvisning, sammanhängande med själva adresskortet, på blankett nr 398 i den andra versionen från 1910 (dock använd först 1920).

och Österrike. Nya länder tillkom inte förrän den 1 juni 1922, bland annat Finland.

Mottagningsbevis kunde begäras på inrikes postanvisningar från den 1 januari 1873. Avgiften var 12 öre fram till den 1 januari 1886, då den sänktes till 10 öre. Den steg till 15 öre den 1 juli 1919 och till 20 öre den 1 juli 1920. Den inrikes avgiften erlades i regel genom frankering med ett extra frimärke till vänster på postanvisningsblanketten, med undantag för perioden 1876-1892 då frankeringen gjordes på mottagningsbeviset.

Den 1 juli 1916 utkom en ny blankett för inrikes postanvisning med mottagningsbevis. Den fick beteckningen nr 135. Den kunde dock inte användas om mottagningsbevis begärdes i efterhand. I så fall skulle blankett nr 328, den inrikes blanketten för mottagningsbevis, användas. I samband med att tvånget att frankera postanvisningen med ett särskilt

Inrikes postanvisning med expressutdelning från år 1921. Portot var 70 öre för 500–750 kr, vartill kom expressavgift, 20 öre. Inrikes blankett nr 11 med redigeringsdatum juni 1920.

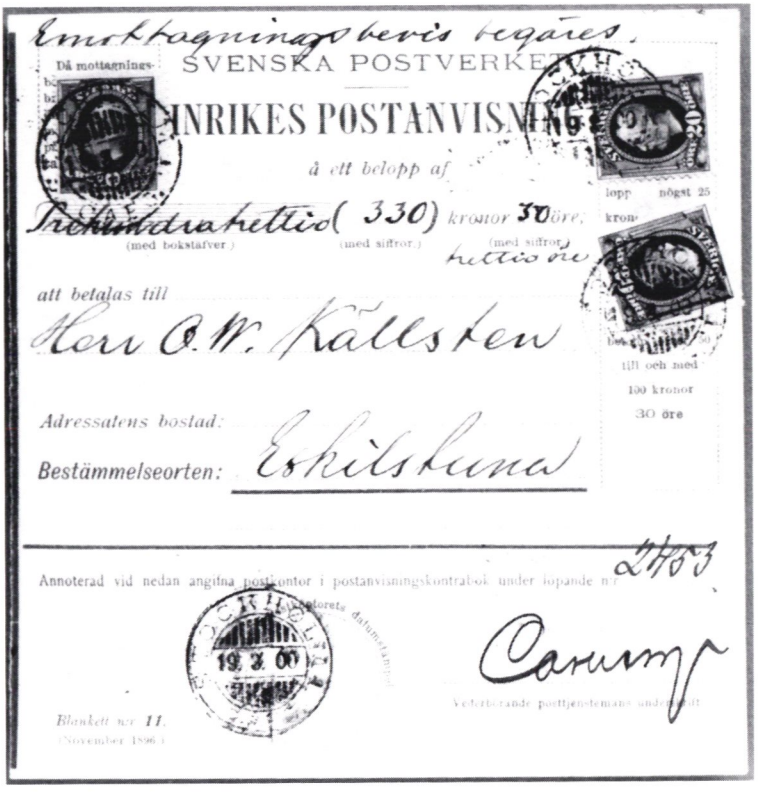

Inrikes postanvisning med mottagningsbevis från 1900. Den 1 november 1899 höjdes maximibeloppet för postanvisningar från 100 till 500 kr. Avgiften för mottagningsbevis uppgick till 10 öre åren 1886–1919. Den skulle erläggas med ett särskilt frimärke på anvisningen fram till den 1 januari 1918.

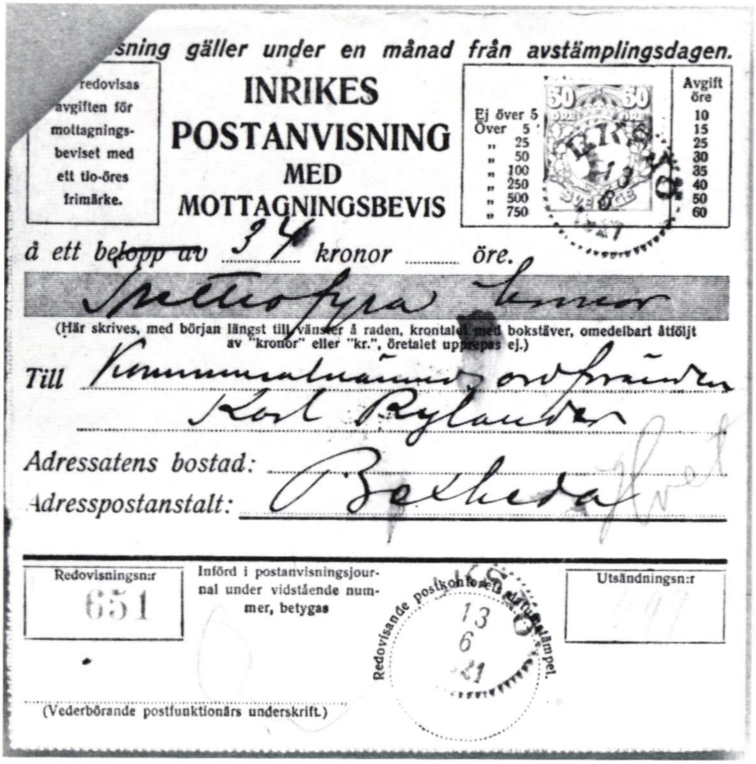
...sning gäller under en månad från avstämplingsdagen.

...redovisas avgiften för mottagningsbeviset med ett tio-öres frimärke.

INRIKES POSTANVISNING MED MOTTAGNINGSBEVIS

Ej över 5	Avgift öre
Över 5	10
„ 25	15
„ 50	25
„ 100	30
„ 250	35
„ 500	40
„ 750	50
	60

å ett belopp av 34 kronor ..... öre.

Trettiofyra kronor

(Här skrives, med början längst till vänster å raden, kronetalet med bokstäver, omedelbart åtföljt av "kronor" eller "kr.", öretalet upprepas ej.)

Till Kommunalnämndens ordförande Karl Rylander

Adressatens bostad:

Adresspostanstalt: Boxholm

Redovisningsn:r 651

Införd i postanvisningsjournal under vidstående nummer, betygas

Utsändningsn:r

(Vederbörande postfunktionärs underskrift.)

Redovisande postkontorets datumstämpel.

Inrikes postanvisning med mottagningsbevis på första versionen av blankett nr 135, vilken utkom den 1 juli 1916. Från och med den 1 januari 1918 behövdes inget särskilt frimärke för mottagningsbeviset.

145 Postexpress

SVENSKA POSTVERKET

Då postmottagningsbevis begärts, anbringas här ett tioöres frimärke.

Avis

om inrikes telegrampostanvisning eller telegrampostanvisning till Norge eller Danmark

(användes äfven af Malmö postkontor i fråga om telegrampostanvisning *från* Storbritannien och Irland).

utfärdad den 4 oktober 1904

vid postkontoret i Linköping

till postkontoret i Vimmerby

Afsändarens namn.	Anvisningens redovisningsnummer (för engelsk det internationela).	Adressatens namn, förnamn, titel och bostad.	Belopp. Kronor.	öre.
...edahl adress Hjulsbro	579	Vimmerby Folkbank	250	–

Wilander

(Vederbörande posttjenstemans underskrift.)

Afsändningspostkontorets datumstämpel.

Adresspostkontorets datumstämpel.

LINKÖPING 4 10 1904

VIMMERBY 4 10 1904

Blankett n:r 6. (December 1900.)

Inrikes avi till en telegrampostanvisning som expressutdelats 1904. Posttjänstemannen har reglementsenligt noterat "Postexpress" överst på avin. Avgiften för expressutdelning var 20 öre, vartill kom 30 öre för postanvisningsbelopp mellan 50 och 100 kr.

frimärke för mottagningsbeviset avskaffades den 1 januari 1918, ändrades också blanketten så att rutan för mottagningsbevisfrimärket togs bort.

Möjligheten att begära mottagningsbevis för postanvisningar till utlandet infördes den 1 april 1886 enligt beslut på Världspostföreningens kongress i Lissabon året före. Avgiften, 10 öre, skulle erläggas med ett 10-öres frimärke, vilket skulle sättas på postanvisningen och makuleras med orden "avis de payement". Även stavningen paiement förekommer. Mottagningsbevis skulle utfärdas av adresspostanstalten på en blankett som i Sverige fick beteckningen nr 33. Denna regel kom att gälla under hela den studerade perioden.

När telegrampostanvisningar infördes den 1 juli 1892 blev det också möjligt att begära expressutdelning respektive mottagningsbevis för dessa. Avgifterna var desamma som för vanliga postanvisningar. Både på telegrampostanvisningen och avin skulle i så fall posttjänstemannen notera "postexpress" respektive "postmottagningsbevis".

Det kan noteras att om expressutdelning begärts för en telegrampostanvisning, delades telegrampostanvisningen ut till adressaten med särskilt expressbud. I annat fall utdelades den som en vanlig postanvisning med ordinarie brevbärare.

Möjligheten att återta eller ändra adressen på en till postbefordran avlämnad försändelse infördes i vår första poststadga som gällde från och med år 1873. Denna bestämmelse gällde också för postanvisningar. Internationella postanvisningar fick återtagas med början den 1 april 1886. Avgiften härför var ett enkelt inrikes rekporto (30 öre vid denna tid).

Postanvisningsblanketter

Våra första postanvisningsblanketter utkom, som tidigare noterats, den 1 juli 1869. De hade till en början inget blankettnummer. I stort sett samma rosa blankett användes för både inrikes och internationella postanvisningar. Den enda skillnaden var den lodräta texten om portot i blankettens högra kant. Från 1870 varierade blankettfärgen: den inrikes var rosa, den internationella var gul och den nordiska var vit. Blankettfärgen ändrades någon gång under senare delen av 1870 eller 1871 till vit för alla typer av postanvisningar; dock användes de färgade blanketterna parallellt med dessa fram till ca 1875.

Blankettnummer infördes på den internationella blanketten (nr 10) någon gång under

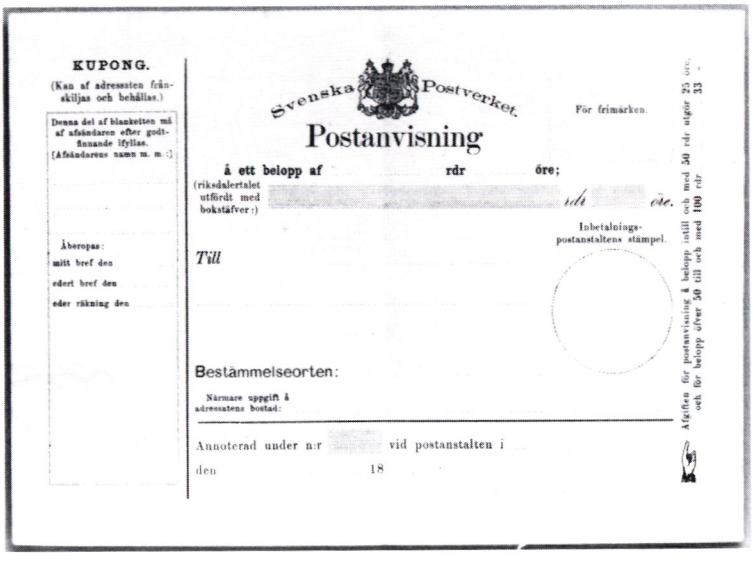
KUPONG.
(Kan af adressaten frånskiljas och behållas.)
Denna del af blanketten må af afsändaren efter godtfinnande ifyllas.
(Afsändarens namn m. m.:)
Åberopas:
mitt bref den
edert bref den
eder räkning den
Svenska Postverket.
För frimärken.
Postanvisning
å ett belopp af rdr öre;
(riksdalertalet utfördt med bokstäfver:)
rdr öre.
Inbetalnings-postanstaltens stämpel.
Till
Bestämmelseorten:
Närmare uppgift å adressatens bostad:
Annoterad under n:r vid postanstalten i
den 18
Afgiften för postanvisning å belopp intill och med 50 rdr utgör 25 öre, och för belopp öfver 50 till och med 100 rdr 33 "

Den första svenska postanvisningsblanketten (i rosa färg) som kom ut den 1 juli 1869. Den kunde användes både inrikes och till Danmark, Norge och Tyskland. År 1870 infördes en vit variant till Danmark och Norge och gul variant till övriga länder. Först 1873 fick blanketterna sina beteckningar, nr 10 för den internationella och nr 11 för den inrikes (båda i vit färg). Redigeringsdatum är november 1872.

1871, utan att redigeringsdatum angavs. Den inrikes blanketten – nr 11 – fick redigeringsdatum november 1872; denna kom sannolikt i bruk först den 1 januari 1873, då vår första poststadga trädde i kraft. Även blankett nr 10 kom senare med redigeringsdatum november 1872.

Under flera år hade samtliga postanvisningsblanketter enbart svensk text. Vår första tvåspråkiga internationella blankett har redigeringsdatum november 1877 men är i övrigt utformad efter den svenskspråkiga. Först i och med Pariskongressen 1878 utfärdade UPU anvisningar för hur en postanvisningsblan-

Inrikes postanvisning på den gula blankett som egentligen var avsedd för postanvisningar till utlandet. Redigeringsdatum är november 1872, då även beteckningen blankett nr 10 infördes. Blanketten är använd så sent som i februari 1876. Portot var 25 öre för belopp upp till 50 kr vid denna tid.

Postanvisning till Köpenhamn 1910 på blankett nr 10 i en ovanligare variant i blå färg. Portot var 15 öre upp till 18 kr och 18 öre för belopp mellan 25 och 36 kr vid denna tid.

Förteckning över postanvisningsblanketter åren 1869-1912

Blankett nr 10	Blankett nr 11
utan redigeringsdatum	utan redigeringsdatum
utan redigeringsdatum/ med blankettnummer	november 1872
november 1872	maj 1875
november 1877	januari 1888
januari 1879	augusti 1889
januari 1888	december 1890
maj 1892	juni 1892
september 1893	september 1893
december 1898	november 1896
juni 1899	oktober 1899
december 1900	december 1900
augusti 1907	juli 1904
	september 1909
	april 1910

kett skulle se ut. Dessa anvisningar trädde i kraft den 1 april 1879 men den nya svenska internationella blanketten har så tidigt redigeringsdatum som januari 1879.

Under årens lopp kom det ut många versioner av postanvisningsblanketterna. Det förekommer också att portouppgifter ändras löpande, utan att redigeringsdatum ändras. Ovanstående förteckning på olika redigeringsdatum gör inte anspråk på fullständighet men kan vara ett exempel på de många versioner som förekommit under årens lopp.

Den internationella blanketten var vit fram till september 1888, då den fick en grönaktig färg. I och med att man bytte till ett mindre format 1907 ändrades färgen till grågrön. Omkring år 1910 förekommer också tillfälligtvis en blå blankett. Den grågröna färgen behölls sedan fram till minst 1920.

En sammanställning av övriga postanvisningars och andra till postanvisningsrörelsen anknutna blanketters nummer följer på nästa uppslag. Dock begränsas förteckningen till sådana blanketter som allmänheten kom i kontakt med.

Övriga blanketter

Utöver själva postanvisningsblanketterna kom några ytterligare blankettyper till användning i samband med postanvisningar. Om en postanvisning kom bort kunde man från år 1900 utfärda en duplett, blankett nr 12. Redan tidigare hade man efterlyst förkomna postanvisningar genom att publicera en förteckning över dem varje år i postens cirkulär.

Då man lämnade in en postanvisning på en postanstalt fick man redan från början ett inlämningskvitto. Till en början hade detta kvitto inget blankettnummer. Sådant infördes 1878 (redigeringsdatum mars): nr 139 a

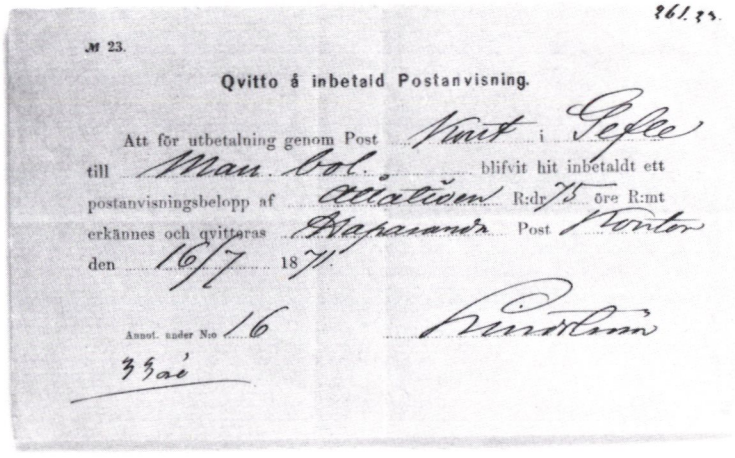
261.23.

№ 23.

Qvitto å inbetald Postanvisning.

Att för utbetalning genom Post Kvit i Gefle till Man. bol. blifvit hit inbetaldt ett postanvisningsbelopp af allativen R:dr 75 öre R:mt erkännes och qvitteras Haparanda Post Kontor den 16/7 1871.

Annot. under N:o 16

33 öre

Kvitto på en inbetald postanvisning, utfärdat i Haparanda år 1871. Denna blankett fick år 1872 beteckningen nr 139.

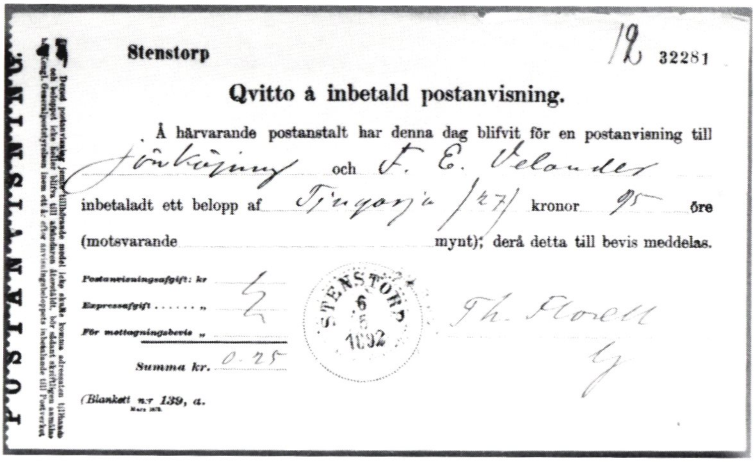
Stenstorp 32281

Qvitto å inbetald postanvisning.

Å härvarande postanstalt har denna dag blifvit för en postanvisning till

och

inbetaladt ett belopp af kronor öre

(motsvarande mynt); derå detta till bevis meddelas.

Postanvisningsafgift: kr

Expressafgift . . . . . . „

För mottagningsbevis „

Summa kr.

(Blankett n:r 139, a.

Kvitto på inbetald postanvisning från år 1892. Blankett nr 139 a var avsedd för postkontor.

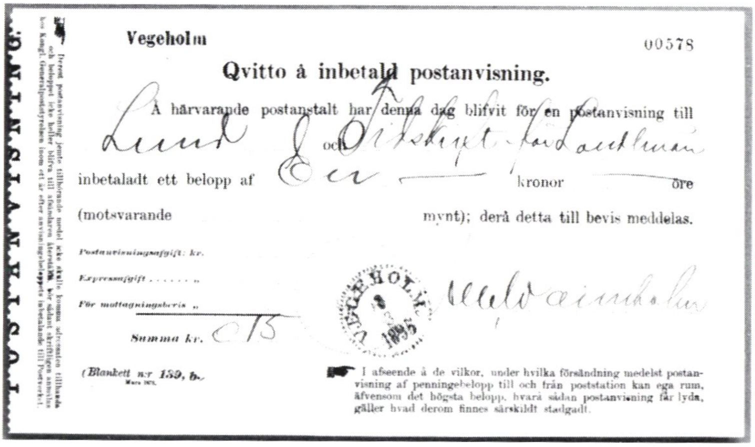
Vegeholm 00578

Qvitto å inbetald postanvisning.

Å härvarande postanstalt har denna dag blifvit för en postanvisning till

och

inbetaladt ett belopp af kronor öre

(motsvarande mynt); derå detta till bevis meddelas.

Postanvisningsafgift: kr.

Expressafgift . . . . . . „

För mottagningsbevis „

Summa kr.

(Blankett n:r 139, b.

I afseende å de vilkor, under hvilka försändning medelst postanvisning af penningebelopp till och från poststation kan ega rum, äfvensom det högsta belopp, hvarå sådan postanvisning får lyda, gäller hvad derom finnes särskildt stadgadt.

Kvitto på inbetald postanvisning från 1895. Blankett nr 139 b var avsedd för poststationer.

för postkontor och 139 b för poststation. Blanketten hade beteckningen ”Qvitto å inbetald postanvisning” fram till 1900, då den ändrades till ”Inlämningsbevis rörande postanvisningsbelopp”.

Det kan noteras att många av blanketterna kan ha haft samma redigeringsdatum som fanns på blankett 10 och 11. Det har dock inte varit möjligt att i detalj kartlägga alla redigeringsdata för samtliga blankettyper – detta får bli en uppgift för framtida posthistorisk forskning.

Tabellen på nästa sida redovisar en sammanställning av huvudtyperna av samtliga de blanketter som använts i samband med inrikes och internationella postanvisningar.

Sjömansinvisningar

En särskild form av postanvisningar var sjömansinvisningarna, vilka infördes enligt ett postcirkulär, daterat den 4 mars 1869. Avsikten med dessa var att svenska sjömän skulle kunna skicka hem pengar från främmande hamnar. Blanketter för invisningarna utfärdades av Kommerskollegium och de utställdes av 28 olika svenska och norska konsulat världen runt.

Via sjömansinvisning kunde minst 10 och högst 500 kr skickas. Avgiften var 20 öre upp till 100 riksdaler; för över 100 riksdaler var avgiften 24 öre per 100 rdr. Den 29 april 1884 ändrades avgiften till 20 öre per 100 kr. Avgifterna erlades av mottagaren med frimär-

Blanketter använda i postanvisningsrörelsen 1872–1920

Blankettnr	Officiell beteckning	Första redigeringsdatum
2	Listpostanvisning till utlandet	september 1893
3	Listpostanvisning från utlandet	september 1893
4	Framställning om telegrampostanvisnings utfärdande	september 1893
5	Avi om internationell telegrampostanvisning	september 1893
6	Avi om inrikes (även Danmark och Norge) telegrampostanvisning	september 1893
–	Qvitto å inbetald Postanvisning	datum saknas
7	Qvitto å inbetalad postanvisning	datum saknas
7	Inrikes telegrampostanvisning	september 1893
8	Internationell telegrampostanvisning	september 1893
10	Internationell postanvisning	november 1872
11	Inrikes postanvisning	november 1872
12	Duplett till vanlig postanvisning, postförskotts- och telegrampostanvisning	december 1900
15	Postanvisning för tidningsabonnement	11 november 1880
33	Avi om utbetalning av en postanvisning	mars 1886
38	Mottagningsbevis	21 januari 1876[1]
84	Postförskottsanvisning för likvid för postförskottspaket till utlandet	maj 1894
85	Postförskottsanvisning för likvid för postförskottspaket från utlandet	maj 1894
135	Inrikes postanvisning med mottagningsbevis	juli 1916
139a	Qvitto å inbetald postanvisning (postkontor)	mars 1878
139b	Qvitto å inbetald postanvisning (poststation)	mars 1878
139a	Qvitto å inbetalad postanvisning (postkontor)	oktober 1893
139b	Qvitto å inbetalad postanvisning (poststation)	oktober 1893
139a	Inlemningsbevis rörande postanvisningsbelopp (postkontor)	december 1900
139b	Inlemningsbevis rörande postanvisningsbelopp (poststation)	december 1900
139	Inlämningsbevis rörande postanvisningsbelopp	maj 02
150	Skattepostanvisning	1908
169a	En inrikes postförskottsförsändelse	maj 1894
169b	Inrikes postförskottsanvisning	maj 1894
170	En postanvisning	december 1872
225	Telegrampostanvisning och avi till telegrampostanvisning till inrikes ort eller till Danmark eller Norge	september 1909
226	Telegrampostanvisning och avi om en telegrampostanvisning. Avis d´emission	september 1909
398	Postförskottsanvisning	oktober 1912
403	Inrikes inkasseringspostanvisning	juli 1909

1 Denna blankett var avsedd för rekbrev men användes också för inrikes postanvisning.

ken som sattes på invisningarna på mottagningspostanstalten.

Enligt statistiken över sjömansinvisningar blev de mycket litet använda. Antalet uppgår till några hundratal per år under hela perioden som de förekom. De upphörde enligt ett cirkulär från 1901, daterat den 26 april; dock anger statistiken för 1902 att sex ankom detta år.

Svenska sjömän fick därefter istället möjlighet att genom kostnadsfri förmedling av de svensk-norska konsulaten skicka hem belopp på mellan 10 och 500 kr. Konsuln utfärdade ett kvitto på beloppet och köpte för detta en växel, som lätt kunde omsättas i Stockholm. Växeln skickades till Kommerskollegium, som sålde växeln och skickade pengarna per postanvisning till adressaten (eller, om så önskades, satte in pengarna i Stockholms stads sparbank).

Någon sjömansinvisning har ännu inte påträffats i privat ägo, såvitt jag vet. Ej heller Postmuseum har någon i sina samlingar.

En ny variant av sjömansinvisningar tillkom den 1 januari 1904, då det blev möjligt att skicka postanvisningar från svenska örlogsfartyg i främmande vatten på samma sätt som man tidigare fått skicka brev och brevkort. Det innebar bland annat att postanvisningarna skulle frankeras med inrikes porto.

Portosatser

Inrikes postanvisningar

Från	Högst	Porto öre
1.8 1866	20 rdr	12 (+20 kontant)
	40 rdr	12 (+40 kontant)
	80 rdr	12 (+60 kontant)
1.3 1867	50 rdr	12 (+20 kontant)
	100 rdr	12 (+24 kontant)
24.3 1869	50 rdr	12 + 20
	100 rdr	12 + 24
1.7 1869	50 rdr	25
	100 rdr	33
1.1 1877	50 kr	25
	100 kr	30
1.8 1892	25 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	30
1.11 1899	25 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	30
	250 kr	35
	500 kr	40
1.8 1904	5 kr	10
	25 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	30
	250 kr	35
	500 kr	40
1.11 1909	5 kr	10
	25 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	30
	250 kr	35
	500 kr	40
	750 kr	55
	1.000 kr	60
1.6 1918	5 kr	15
	25 kr	20
	50 kr	30
	100 kr	35
	250 kr	40
	500 kr	45
	750 kr	55
	1.000 kr	65
1.7 1919	5 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	35
	250 kr	45
	500 kr	55
	750 kr	65
	1.000 kr	75
1.7 1920	5 kr	20
	50 kr	30
	100 kr	40
	250 kr	50
	500 kr	60
	750 kr	70
	1.000 kr	80

Postanvisningar till Danmark och Norge

Före 1.1 1874 var portot för postanvisningar detsamma som det inrikes.

Från	Högst	Porto öre
1.1 1874	100 kr	30
1.4 1879	100 kr	30
	200 kr	60
	300 kr	90
	360 kr	120
1.4 1886	100 kr	30
	200 kr	45
	300 kr	60
	360 kr	75
1.7 1892	25 kr	15
	100 kr	30
	200 kr	45
	300 kr	60
	360 kr	75
1.10 1907	25 kr	15
	36 kr	18
	100 kr	30
	200 kr	45
	300 kr	60
	400 kr	75
	500 kr	90
	600 kr	105
	700 kr	120
	720 kr	135
1.1 1920	5 kr	15
	50 kr	25
	100 kr	35
	250 kr	50
	500 kr	75
	750 kr	100
	1.000 kr	125

Anm. *Högsta belopp till Norge var 720 kr från den 1 januari 1899. För belopp över 360 kr var portot 72 öre för de första 72 kr samt 18 öre per 36 kr därutöver*

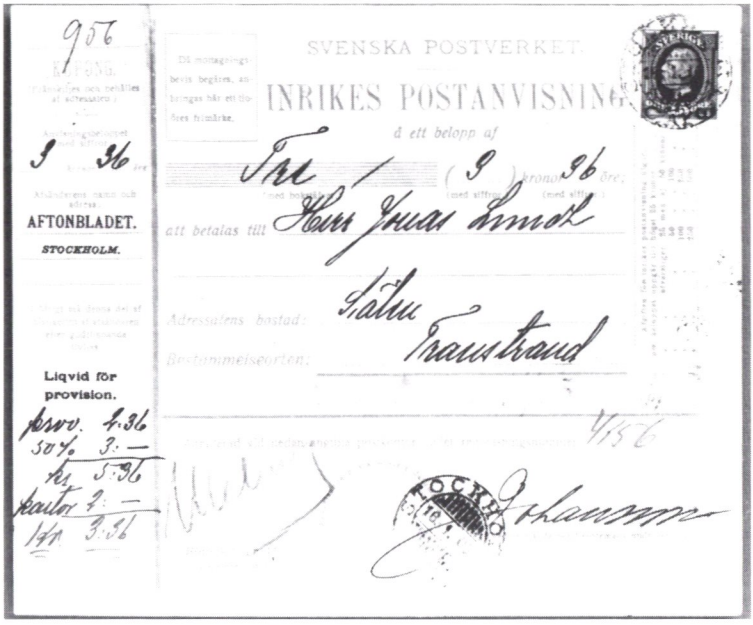

Inrikes postanvisning (blankett nr 11 december 1900) från 1903 med bevarad kupong, något som är mycket ovanligt. Detta beror sannolikt på att det på kupongen finns en uppmaning "Fränskiljes och behålles av adressaten". Portot för 3:36 kr var 15 öre fram till den 1 augusti 1904, då det sänktes till 10 öre för belopp upp till 5 kr.

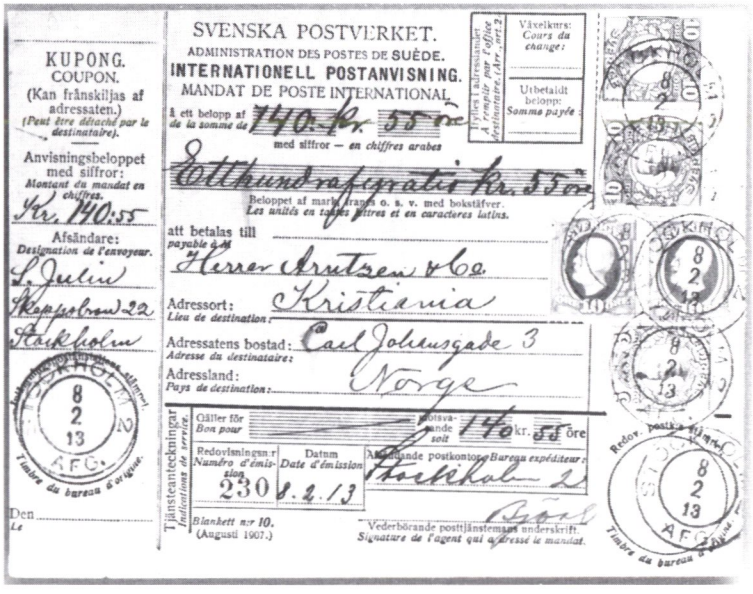

Postanvisning till Norge från år 1913. Portot uppgick till 45 öre för belopp mellan 100 och 200 kr. Det är ovanligt att finna anvisningar med bevarad kupong; enligt texten på kupongen "kan fränskiljas af adressaten" var detta möjligt och gjordes i praktiken nästan alltid.

Internationella postanvisningar

Under postanvisningarnas första tio år var det endast möjligt att skicka postanvisningar till det Nordtyska förbundet (från den 1 april 1869), USA (från den 1 maj 1869), Konstantinopel (från den 15 juni 1871) och Italien (från den 1 juni 1874). Till Nordtyska förbundet fick man före Världspostföreningens bildande endast skicka upp till 50 thaler (=133 1/3 riksdaler), år 1875 ändrat till 150 mark (=135 kr) för enhetsportot 36 öre.

Portot till Konstantinopel var till en början 54 öre upp till 25 thaler och 72 öre upp till 50 thaler. Det ändrades den 9 februari 1877 till 54 öre upp till 100 mark och 98 öre upp till 150 mark. Till Italien var portot 72 öre upp till 25 thaler och 108 öre upp till 50 thaler. Den 5 mars 1875 blev portot 54 öre upp till

75 mark och 90 öre upp till 150 mark. Det sänktes den 7 maj 1877 till 53 respektive 88 öre.

Portosatserna till USA framgår av nedanstående tabell.

Portosatserna för de internationella postanvisningarna ändrades relativt sällan, sedan Världspostföreningen hade slutit sitt postanvisningsavtal i Paris 1878. Detta avtal trädde i kraft den 1 april 1879. Dessa portosatser framgår av tabellen på nästa sida.

Som tidigare nämnts tillkom efterhand nya länder med vilka Sverige utväxlade postanvisningar. Fram till dess att Finland kom med den 1 november 1895 tillkom följande länder: Canada (1.6 1884), Österrike-Ungern (1.4 1886), Rumänien (8.3 1889), Tunisien (19.7 1889), Kamerun och Togo (15.7

Portosatser för postanvisningar till USA via Tyskland 1869–1885

Från	Högst	Porto
1.5 1869	35 dollars	72 öre upp till $ 17:50 125 öre $ 17:50-35
16.12 1872	50 thaler=$ 35:50	54 öre upp till 7 thaler 90 öre upp till 14 thaler 162 öre upp till 28 thaler 234 öre upp till 42 thaler 306 öre upp till 50 thaler
1.4 1879 (USA)	210 mark=$ 49:70	54 öre upp till 21 mark 99 öre upp till 42 mark 189 öre upp till 84 mark 279 öre upp till 126 mark 369 öre upp till 168 mark 459 öre upp till 210 mark
1.4 1880 (USA)	50 dollars	54 öre upp till $ 9:41 + 27 öre per $ 4:70,5

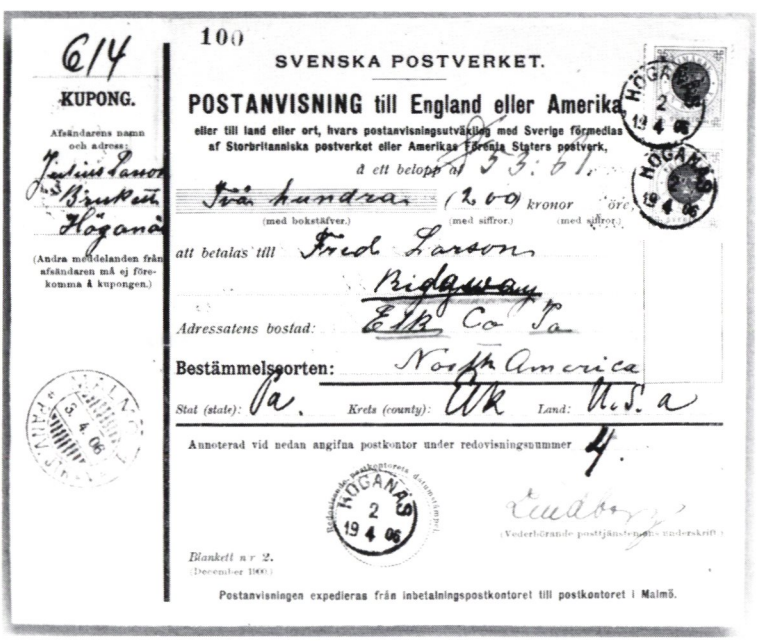

Listpostanvisning till USA år 1906 på den andra versionen av blankett nr 2 från december 1900. Vid denna tid var det tillåtet att skicka upp till $ 100, dvs 373 kr per postanvisning till USA. Beloppet skulle anges i svenska kr, vilket omräknades till $53:61 av tjänstemannen på postkontoret i Malmö. Blanketten behölls i Malmö, medan dess uppgifter noterades på en lista som vidarebefordrades till USA. Det amerikanska postverket utfärdade sedan en inrikes postanvisning på beloppet.

1890), Nya Guinea (5.1 1891), Östafrikanska territoriet (1.10 1891), Egypten, Siam (1.7 1892), Malta (14.11 1892), Nederländska Indien (1.1 1893) och Kongostaten (1.9 1893). Portosatserna till dessa länder anslöt sig till dem som gällde från 1.4 1879 respektive 1.7 1892. Till Canada gällde samma portosatser som till USA, innan listpostanvisningssystemet infördes till detta land den 1 mars 1885.

Portosatserna till länder som använde sig av listpostanvisningssystemet (blankett nr 2) framgår av tabellen i detta avsnitt. I de flesta

Portot för internationella postanvisningar på blankett nr 10 1.7 1892-30.6 1920

Från	Högst	Porto
1.7 1892	500 francs eller 360 kr	25 c per 25 fr eller 18 öre per 18 kr
1.1 1899	1000 francs eller 720 kr	25 c per 25 fr till 100 fr eller 18 öre per 18 kr till 72 därutöver 25 c per 50 fr eller 18 öre per 36 kr
1.10 1907	1000 francs eller 720 kr	25 c per 50 fr eller 18 öre per 36 kr

Porto för internationella postanvisningar 1.4 1879–30.6 1892

Land	Högst	Porto
Belgien, Frankrike med Algeriet, Italien, Luxemburg, Schweiz	500 francs (lire)	36 öre upp till 50 francs + 18 öre per 25 francs
Tyskland, Helgoland,. Konstantinopel	400 mark	36 öre upp till 40 mark + 18 öre per 20 mark
Nederländerna	250 floriner	36 öre upp till 25 floriner + 18 öre per 12 1/2 floriner
Portugal	90.000 reis	36 öre upp till 9.000 reis + 18 öre per 4.500 reis
USA via Tyskland	210 mark	se tabell till USA

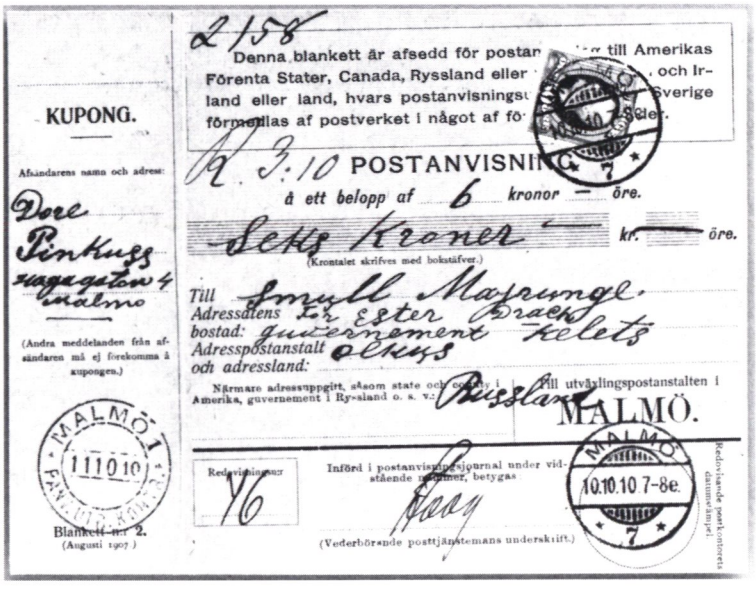

Postanvisning till Ryssland från år 1910 på blankett nummer 2 från augusti 1907. Möjligheten att skicka pengar per postanvisning till Ryssland infördes den 1 februari 1905. Fr o m den 1 mars 1909 var maximibeloppet 300 rubel eller 600 kr. Det kan noteras att postanvisningar till Finland (infördes den 1 november 1895) utfärdades på den vanliga internationella blanketten, nr 10.

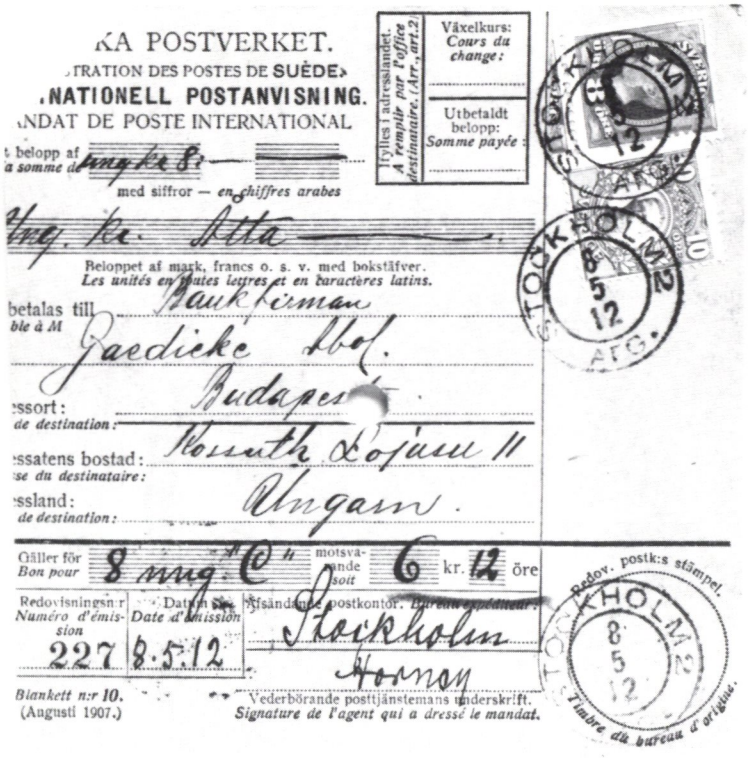

Postanvisning till Ungern från 1912, då portot för internationella postanvisningar enligt Romkongressens beslut 1906 (i kraft den 1 oktober 1907) hade sänkts till 18 öre per 36 kr. Det ungerska postverket - liksom det tyska - makulerade postanvisningarna vid utbetalningen genom hålslagning.

fall rörde det sig om 50 öre per 50 kr eller del därav.

Statistik

På nästa sida presenteras i tabellform antalet av de typer av postanvisningar som redovisas separat i den svenska poststatistiken.

Bevarade postanvisningar

Äldre svenska postanvisningar är sällsynta. Som exempel kan nämnas att antalet bevarade postanvisningar från tiden före 1872 uppgår till 9 stycken: 3 till Tyskland, 1 till Österrike, 3 till Danmark och 2 till Norge. Av dessa finns de 4 förstnämnda i Postmusei samlingar.

Skälet till detta anses vara den omfattande stöld av frimärken på postanvisningar som en tjänsteman vid Generalpoststyrelsen genomförde i början av 1890-talet. Det uppges att han tillgrep inte mindre än 147.000 vapenfrimärken, som han hade tagit av från gamla postanvisningar med en fuktig trasa. Frimärkena sålde han till frimärkshandlare, bl a H Lichtenstein.

Även när det gäller internationella postanvisningar från Ringtypsperioden, det vill säga fram till 1890-talet, är det bevarade materialet mycket litet. För närvarande är endast några tiotal kända, varav flertalet är sända till Danmark, Norge eller Tyskland.

Det kan också noteras att av inkasseringspostanvisningar till utlandet är ett litet fåtal kända fram till 1910-talet; dessa är sända till Frankrike och Tyskland. Som tidigare påpekats är också abonnemangspostanvisningar till Frankrike sällsynta; i intet fall torde antalet bevarade objekt överstiga 10-talet.

Även den internationella telegrampostanvisningsavin (blankett nr 5) tillhör rariteterna när det gäller postanvisningsobjekt. För närvarande är endast några få sådana kända bland samlare; samtliga är från perioden 1900-1912.

Antalet postanvisningar enligt poststatistiken 1866-1920

	Postanvisningar		Telegrampost-anvisningar		Sjö-mans-invis-ningar
	Inrikes	Utrikes	Inrikes	Utrikes	
1866	1.984	110			
1867	14.024	611			
1868	30.423	814			
1869	52.680	3.303			115
1870	56.104	6.067			170
1871	57.317	5.226			180
1872	60.655	5.734			203
1873	60.148	6.077			250
1874	Uppgift	saknas			294
1875	Uppgift	saknas			308
1876	Uppgift	saknas			423
	1.000-tal	**1.000-tal**			
1877	102	14			383
1878	161	18			458
1879	209	23			533
1880	249	27			517
1881	268	29			575
1882	317	32			514
1883	357	36			500
1884	392	38			377
1885	417	43			355
1886	437	43			300
1887	477	46			315
1888	500	48			278
1889	537	53			232
1890	574	56			228
1891	618	60			215
1892	709	73			190
1893	886	93[1]	3.635		139
1894	1.146	100	3.692		148
1895	1.571	106	4.159		137
1896	1.762	118	4.736		152
1897	1.880	131	5.503		136
1898	2.012	140	5.969		127
1899	2.169	152	6.470	178	127
1900	2.437	179	7.668	1.136	111
1901	2.899	203	9.536	1.388	155
1902	3.067	203	11.139	1.740	6
1903	3.281	272	13.327	2.172	
1904	3.616	333	15.391	2.295	
1905	4.121	357	18.233	2.565	
1906	4.730	331	22.080	2.814	
1907	5.351	344	26.414	3.354	
1908	5.935	337	35.596	3.724	
1909	6.345	345	37.802	4.064	
1910	7.193	382	43.478	4.244	
1911	8.086	421	50.833	4.647	
1912	9.009	450	55.566	5.331	
1913	9.763	468	55.073	5.457	
1914	10.302	461	54.061	8.326	
1915	10.508	380	54.101	4.777	
1916	11.437	373	52.393	4.129	
1917	13.351	370	55.019	4.531	
1918	15.341	372	54.851	4.790	
1919	16.356	402	54.240	4.416	
1920	15.868	137	57.491	4.235	

1 Siffrorna för åren 1893–98 inkluderar telegrampostanvisningar.

Källförteckning

Allmänna poststadgan 1872, 1881, 1887, 1892, 1899, 1907 och 1918

J Billgren: Försändelser med mottagningsbevis 1855-1920. Aktuellt om posthistoria nr 1 1986

J Billgren: Expressförsändelser åren 1864-1922. Aktuellt om posthistoria nr 2 1988

J Billgren: Sverige och Världspostföreningen. Postryttaren 1989

Brevposttaxor 1896, 1899, 1901, 1909, 1914 och 1923

J Döss & E G Lannge: Postboken. Uppslagsbok för posttjänstemän. 2 uppl. Stockholm 1911

Facit Postal 1991

Förteckning å postverkets blankettryck 1890, 1895, 1902, 1907, 1910, 1912 och 1917

Generalpoststyrelsens cirkulär åren 1866-1920

E Grape: Anteckningar till allmänna poststadgan. Stockholm 1929

A Jönsson: Pengar i posten. Postryttaren 1986

Posttaxor 1867, 1869, 1872, 1874, 1875, 1877, 1880, 1883 och 1888

Reglemente för postkontoren i riket angående postanvisningsrörelsen 1893 och 1900

K-E Stenberg: Postanvisningens införande i Sverige. Postryttaren 1979